

SVAZ PRO SPOLUPRÁCI S ARMÁDOU. FORMOVÁNÍ BRANNÉ VÝCHOVY V LETECH 1951–1989

FILIP PAULUS

Úvod

Brannost, sport, koníčky – to vše v sobě spojoval Svaz pro spolupráci s armádou (dále jen Svazarm). Původní záměr vytvořit všenárodní brannou organizaci, která bude všechny tyto činnosti spojovat, se později změnil. Členové neměli ani tak zájem o brannou výchovu a politické školení, jako spíš o realizování svých zájmových potřeb. Zajímavostí je, že i v dnešní době se opět objevují názory na obnovu branné výchovy z důvodů bezpečnosti a obrany státu. Samozřejmě se už nedá uvažovat o podobě, kterou měl Svazarm v období 1951–1989, ale spíše by šlo o možnost prosazení základních pravidel pro brannou výchovu.

Hodnotit činnost Svazarmu je úkol mimořádně náročný, přesto je však třeba vyzdvihnout jeden z jeho pozitivních aspektů, čímž je příležitost k získání znalostí a dovedností, které mohly být později uplatnitelné v osobním i pracovním životě. Branná výchova v demokratické společnosti by i dnes měla být součástí základních společenských vědomostí, neboť přináší prvky solidarity a soudržnosti obyvatelstva se státním zřízením.

Tato studie přináší základní přehled o organizaci Svazarmu od jeho založení až do jeho zániku, včetně přechodu na nového nástupce. Nicméně materiál ve fondu obsahuje celou řadu dokumentů, které nebylo možné z časového a prostorového důvodu plně využít. Každá zájmová organizace tvoří samostatnou kapitolu dějin Svazarmu a jejich zpracování by si vyžádalo další samostatné studie.

Vznik Svazarmu byl spjat s formováním politické situace po roce 1948. Komunistická strana Československa přistoupila k vyřešení otázek bezpečnosti a obrany systému zapojením společenských organizací do Národní fronty. Jedním z jejích cílů byl vliv na výchovu obyvatelstva, především mládeže. Vše ovlivňovala geopolitická situace ve světě a zhoršující se vztahy se Západem. Svazarm vždy tvořil významnou společenskou složku podporující socialistický systém. Zároveň propojoval snahy o maximální zapojení obyvatelstva do branné výchovy a sportu. Zapojení armády potom nabízelo řadu možností využití materiálového zázemí, vojenských znalostí a dovedností.

V průběhu let si Svazarm upevnil své místo v Národní frontě jako aktivní organizace, která účinně pomáhala při budování obrany státu. Podílel se také na celostátních politických akcích, jako byly oslavy Dne vítězství,¹ Velké říjnové socialistické revoluce, Měsíce československo-sovětského přátelství apod. Stále populárnější byla vystoupení při oslavách Dne československé armády, Dne letectva apod.

Branná výchova za první republiky a Svaz brannosti

Svazarm byla jednotná masová organizace Národní fronty určená k branné výchově československých občanů. Měla se stát podobnou organizací, jakou byla v Sovětském svazu organizace DOSSAF.²

V okolních zemích podobné organizace branné výchovy nevznikly. V tehdejší NDR byl z podobné organizace (Gesellschaft der Sport und Technik) vyčleněn Autoklub a ustanoven jako samostatná organizace. V Polsku byla situace obdobná s tím, že zde ještě existoval samostatný Aeroklub. V Bulharsku a Rumunsku byly branné organizace rozpuštěny a jejich činnost převedena do tělovýchovných organizací. Kromě toho zde existovaly samostatné organizace mající na starost motorismus, letectví atd. V Maďarsku existovala vedle Automotoklubu ještě zvláštní polovojenská organizace.³

Branné organizace měly své místo již v období první republiky – tehdy existovaly organizace vojenské, polovojenské i občanské.⁴ Zajištění spolupráce a účasti obyvatelstva při obraně státu stanovil zákon ze dne 1. 7. 1937 č. 184 Sb., o branné výchově. Jednou z prvních snah po druhé světové válce byla právě obnova branné

- 1 Den vítězství je označení pro různé významné svátky oslavující vítězství v důležité bitvě či válce. V Česku se jedná o 8. květen připomínající konec druhé světové války. Do roku 1989 se Den vítězství slavil 9. května.
- 2 DOSSAF – Dobrovolná společnost pro spolupráci s armádou, letectvem a námořnictvem, založena v r. 1951 (v letech 1991–2009 pod názvem ROSTO – Ruská sportovně-technická organizace, od roku 2009 opět pod názvem DOSAAF). „Cílem DOSAAF bylo upevnění obranyschopnosti Sovětského svazu prostřednictvím výchovy členů k vlastenectví, šíření vojenských znalostí, přípravy k vojenské službě.“ Historie branné výchovy v Sovětském svazu začíná již v roce 1927 vznikem Svazu pro spolupráci s obranou a letecko-chemickým průmyslem – OSOVIACHIM (Obščestvo soďejstvija oboroně, aviacionnomu i chimičeskomu strojitelstvu). Po delší době se v roce 1948 vytvořily tři svazy – Dobrovolný svaz pro spolupráci s armádou (DOSARM), Dobrovolný svaz pro spolupráci s letectvem (DOSAV) a Dobrovolný svaz pro spolupráci s námořnictvem (DOSFLOT). V roce 1951 byly všechny svazy sloučeny pod jednu organizaci DOSAAF, v níž se soustředila branná výchova. Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/DOSAAF> a <http://www.dosaaf.gov.by/> [9. 12. 2016]. Srv. též Letectví + kosmonautika, č. 2, roč. LXIII, 1987, s. 1. Národní archiv (dále NA), fond Svazarm – ústřední výbor (dále Svazarm), kar. 1. Stanovy DOSSAF, Moskva 1962.
- 3 NA, fond Komunistická strana Československa – Ústřední výbor (KSČ-ÚV), Předsednictvo ÚV KSČ (02/1) 1966–1971, sv. 90, arch. j. 148, bod 3.
- 4 Šlo např. o sportovně-tělovýchovné organizace: Česká obec sokolská (zal. 1862), Československý Orel (zal. 1896), Dělnické tělocvičné jednoty (zal. 1897); občanské polovojenské organizace: Československý národní střelecký svaz (zal. 1925), Selská jízda (zal. 1925); organizace založené vojáky z povolání: Československá obec legionářská (zal. 1921), Nezávislá jednota legionářská (zal. 1921), Svaz československého důstojnictva (zal. 1918).

výchovy. Zavedení všeobecné povinné branné povinnosti bránila poválečná situace, proto bylo nutné postavit tuto přípravu na jiném základu a vytvořit tak jednu celostátní neroztříštěnou organizaci.

První pokus o vytvoření Svazu brannosti (zkratka SB) se uskutečnil na základě dekretu prezidenta republiky č. 125/1945 Sb. ze dne 27. října 1945. Účelem organizace bylo vypěstovat v obyvatelstvu smysl pro státnost a součinnost v intencích vládního programu, vlastenecké cítění a zájem o branné otázky. Ústřední orgány tvořilo valné shromáždění, ústřední výbor, předsednictvo ústředního výboru, kontrolní sbor a rozhodčí soud. Svaz vznikl sloučením dosud existujícího Svazu československého důstojnictva (1920–1945),⁵ Svazu ozbrojených jednot Republiky československé (1926–1946 s přestávkou 1939–1945),⁶ Jednoty československých gážistů mimo hodnostní třídu (1924–1938)⁷ a Svazu československých záložníků a bývalých vojáků v Praze – odbočky „První hraničáři“ (1936–1946).⁸ Jeho vznik byl spojen s negativní zkušeností s roztržičností branných spolků v předmnichovské republice. Více než 50 vojenských, polovojenských a branných spolků nezaručovalo integraci branné výchovy. Realizaci tohoto kroku měl zaručit právě vzniklý Svaz brannosti. Zároveň na Svaz přešel veškerý movitý i nemovitý majetek a všechna práva a závazky. Hlavním garantem spolupráce s jednotnou celostátní organizací pro brannou výchovu a přípravu bylo Ministerstvo národní obrany (dále MNO), jež vydávalo směrnice pro činnost branné organizace. I přes usilovnou snahu nebyla organizace schopna plnit všechny nároky, které na ni byly kladeny.⁹ Zásady a úkoly Svazu byly správné, ale podle všeho se nikdy nestal záležitostí všeobecné masové podpory v závodech a na vesnicích. Soustředila se především v odbočkách a místních skupinách, a to nezapadalo do koncepce komunistické strany.

Po Únoru 1948 byla organizace pod silným tlakem politického aparátu Komunistické strany Československa (dále KSČ).¹⁰ Je to patrné ze zápisů z jednání Ústředního výboru KSČ (dále ÚV KSČ). Vše vyvrcholilo schválením nového branného zákona č. 92/1949 Sb. Národním shromážděním ze dne 23. března 1949, který postavil před Svaz nemalé požadavky na brannou výchovu a přípravu obyvatelstva. Zákonem č. 183/1949 Sb. ze dne 11. května 1949 došlo k oficiálnímu zrušení Sva-

5 Archiv hlavního města Prahy (AHMP), Spolkový katastr (SK), sign. XXII/826, kar. 883.

6 AHMP, SK, sign. XV/0096, kart. 681. Dále pod názvem: Svaz Národních Gard republiky Československé (1930), Svaz národních střeleckých gard republiky Československé (1938).

7 AHMP, SK, sign. XXII/1273, kart. 915.

8 AHMP, SK, sign. XXII/2298, kart. 976.

9 NA, fond Ministerstvo vnitra I – Nová registratura (MV I – NR), kart. 1688. Např. vládní návrh, kterým se mělo provést vládní nařízení dekretu prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, se bez úspěchu připomínkoval v letech 1946–1948. Dne 11. května 1948 předseda Ústředního akčního výboru Svazu brannosti div. gen. JUDr. Josef Koutňák informuje Ministerstvo vnitra, že dosud není vydán k citovanému dekretu organizační statut (vydán pouze prozatímní organizační řád), jelikož nebyl stále projednán ve vládě. Způsobuje to nemalé komplikace při vedení organizace, např. odpovědnosti funkcionářů za způsobenou škodu.

10 NA, fond Svazarm – ústřední výbor (Svazarm), kart. 7, 20, 22, 25.

zu brannosti a veškerý jeho majetek byl převeden na stát, respektive na vojenskou správu. Nastalo roztržštění branné výchovy mezi jednotlivé organizace, které spadaly pod pravomoc několika ministerstev. Tento neudržitelný stav trval až do roku 1951.

Vznik Svazarmu

Dne 30. července 1951 schválilo Národní shromáždění vládní návrh zákona č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních. Dobrovolné organizace a sdružení schválené MV sdružovaly podle organizačního řádu obyvatelstvo k podpoře úsilí o výstavbu socialismu a k upevnění lidově demokratického zřízení. Podle § 5 se za organizace podle tohoto zákona prohlašují Revoluční odborové hnutí (dále ROH), Jednotné svazy zemědělců, Československý svaz mládeže (dále ČSM), Svaz československo-sovětského přátelství, Československý svaz žen, Česká obec sokolská (dále ČOS) a Československý červený kříž (dále ČSČK). Ministerstvo vnitra mohlo prohlásit další organizace (spolky) vzniklé před 1. říjnem 1951 za organizace podle tohoto zákona.¹¹

Správa bojové přípravy spadající od počátku roku 1951 pod generální štáb armády vypracovala „*Rámcový návrh na novou úpravu branné výchovy*“, který po úpravách tvořil počátek jednotné branné organizace.¹² V prvním návrhu se jednalo o SARM, později SVAZARM. Dne 27. září 1951 bylo ustaveno předsednictvo a sekretariát ústředního výboru Svazarmu. Během této doby probíhaly práce na novém zákonu o branné výchově. Návrh projednávala vláda na svém zasedání dne 16. října 1951.¹³ Současně s ním byl schválen prozatímní organizační řád, který stanovil základní cíle organizace:

- zajišťuje (na základě dobrovolné účasti) řádnou přípravu nejširších vrstev pracujícího lidu k plnění úkolů obrany vlasti;
- organizuje, řídí a kontroluje provádění branné výchovy v dobrovolných lidových organizacích, které se staly členy Svazu;
- přispívá k posílení mohutnosti československé branné moci.

Podle navrhovaného řádu měly mít v Ústředním výboru Svazu zastoupení ústřední úřady a organizace v poměru 38 zástupců ústředních úřadů a 42 zástupců Ústředního akčního výboru Národní fronty (dále ÚAV NF) a dobrovolných orga-

11 V letech 1951–1976 vznikly další zákony a normy vztahující se ke Svazarmu a jeho činnosti: Zákon č. 71/1952 Sb. o organizaci tělesné výchovy a sportu; Zákon č. 87/1952 Sb. o organizaci branné výchovy ve Svazarmu jako dobrovolné organizaci; Ústavní zákon č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu; Zákon č. 133/1970 Sb. o koncepci hlavních směrů rozvoje a propagace branné výchovy v MNO; Nařízení vlády ČSSR č. 168/1973 Sb. o náhradě škody vzniklé při branné výchově; č. 171/1976 Sb. Opatření předsednictva Federálního shromáždění o cílech, obsahu a rozsahu branné výchovy dle zákona č. 73/1973 Sb. NA, fond Svazarm, kart. 314.

12 Bílek, Jiří – Kroboth, Jiří – Krupička, Jiří: Svazarm 1951–1991. Praha (nevydáno). Pracovní verze dochována ve fondu Svazarm. NA, Svazarm, kart. 240.

13 Tamtéž, Grafy, s. 2.

nizací. Pokud šlo o ÚAV NF a dobrovolné organizace, počítalo se s tímto zastoupením: ÚAV NF – 2 členové, Ústřední rada odborů – 3 členové, Československý svaz mládeže – 5 členů, Československá obec sokolská – 6 členů, Svaz lidového letectví – 7 členů, Autoklub republiky Československé – 7 členů, Československý červený kříž – 4 členové, Československý svaz hasičstva – 2 členové, Českoslovenští amatéři vysílači – 2 členové, Ústřední svaz chovatelů poštovních holubů – 2 členové a Kynologická jednota – 2 členové. Ministr národní obrany Alexej Čepička¹⁴ měl za povinnost zajistit jmenování vojenských zástupců do krajských a okresních výborů Svazu. V této podobě nakonec Svazarm nevznikl, protože některé dobrovolné organizace do něj nevstoupily a zůstaly tak organizovány mimo Svazarm, např. Československý červený kříž. Orgány organizace tvořily a) Ústřední výbor (dále ÚV) a Ústřední revizní komise (ÚRK), b) krajské výbory (dále KV) a krajské revizní komise, c) okresní výbory (dále OV) a okresní revizní komise.¹⁵ Dne 2. listopadu 1951 byl schválen zákon č. 92/1951 Sb. o branné výchově.¹⁶ Podle § 5 tohoto zákona byl zřízen Svaz pro spolupráci s armádou, který „organizuje, řídí a kontroluje provádění branné výchovy v dobrovolných organizacích, které se staly členy Svazu a jež pověřil jejím prováděním“. V úzké součinnosti s dobrovolnými organizacemi dbal o provádění branné výchovy v těchto organizacích.

V době před samotným vznikem Svazarmu schválila vláda Prozatímní organizační řád, podle kterého se měla organizace řídit a členit. Cílem řádu bylo stanovit základní principy fungování Svazarmu a překlenout období, než si organizace vytvoří vlastní stanovy. Byla ustanovena třístupňová organizace řízení s nejnižším článkem v podobě okresních výborů. Nejvyšším orgánem byl stanoven ústřední výbor a ústřední revizní komise. Tento řád platil až do vzniku nových stanov v roce 1956. Cílem Svazarmu byla pomoc při výstavbě obrany země a upevnění bojeschopnosti československé armády za pomoci výchovy členů v duchu socialistického vlastenectví a oddanosti.¹⁷

Dne 4. listopadu 1951 se konala ustavující schůze ÚV Svazarmu, kde byly vytyčeny hlavní úkoly organizace a oficiálně zahájena její činnost. Kromě úkolu jednat se všemi státními a veřejnými organizacemi měl ÚV také řídit nižší složky organizace, udržovat styky s mezinárodními sportovními organizacemi, pořádat celostát-

14 Alexej Čepička (18. 8. 1910 – 30. 9. 1990) – český a československý politik KSČ, zeť Klementa Gottwalda, ministr vnitřního obchodu, spravedlnosti a národní obrany. Po smrti Klementa Gottwalda ztrácel postupně politickou moc. V roce 1956 byl odvolán z významných stranických funkcí a v roce 1963 vyloučen z KSČ.

15 NA, fond Ústřední výbor Národní fronty (dále ÚV NF) 1945–1968, kart. 571. Prozatímní organizační řád; MV II R, kar. 11164. Prozatímní řád Svazu pro brannou výchovu a Svazu pro spolupráci s armádou.

16 Zákon byl schválen v branném a bezpečnostním výboru Národního shromáždění dne 25. října 1951, dne 30. října 1951 jej podepsal prezident Klement Gottwald a 2. listopadu 1951 byl vydán ve sbírce zákonů.

17 NA, ÚV NF 1945–1968, kart. 571. Prozatímní organizační řád schválený vládou.

ní soutěže atd.¹⁸ Jako vrcholná organizace měla původně sdružovat 10 organizací, které se měly dobrovolně stát kolektivními členy – Lidové milice, ČSM, ČSO, Svaz lidového letectví, Autoklub republiky Československé, Československý svaz hasičstva, ČSČK,¹⁹ Českoslovenští amatéři vysílači, Ústřední svaz spolků chovatelů poštovních holubů a Kynologická jednota.²⁰

Prvním předsedou Svazarmu se stal brigádní generál Alois Hložek.²¹ Zároveň byl zvolen prozatímní ústřední výbor dohlížející na přípravu vzniku organizační struktury Svazarmu.

Následující rok byl rokem přípravy po slučování s dalšími organizacemi, výstavbou kroužků a aparátu OV a KV Svazarmu. Rozšířené zasedání ÚV Svazarmu dne 11. října 1952 navrhlo zavést individuální členství místo kolektivního a svou reorganizaci.²² Kolektivní členství se jeví jako překážka dalšímu rozvoji branné výchovy. Dne 16. listopadu 1952 se konala ve Slovanském domě na Žofině společná schůze ÚV Svazarmu, Dobrovolného svazu lidového letectví (bývalý Aeroklub republiky Československé, 1946–1952),²³ Dobrovolného svazu lidového motorismu (bývalý Autoklub republiky Československé),²⁴ Kynologické jednoty, Československého svazu radioamatérů-vysílačů a Svazu chovatelů poštovních holubů, kde se zvolil první výkonný výbor ÚV, revizní komise a předsedové KV Svazarmu.²⁵

Usnesením na slučovacím sjezdu vstoupil Svazarm do období individuálního členství. Předsedou ústředního výboru byl nově zvolen generálporučík Čeněk Hruška,²⁶ dlouholetý člen komunistické strany a tehdejší náměstek MNO. Ve svém

18 NA, ÚV NF 1945–1968, kart. 571.

19 ČSČK, ČSO, Lidové milice a Československý svaz hasičstva se nakonec součástí Svazarmu nestaly.

20 Letectví + kosmonautika LXII, 1986, č. 24, s. 1.

21 Brigádní generál Alois Hložek (16. 6. 1893 – 18. 12. 1961) – československý politik a poslanec Národního shromáždění republiky Československé za KSČ. Po vystudování reálky v Kroměříži povolán v roce 1914 do rakouské armády. Za první republiky zastával různé funkce ve Svazu československých důstojníků. V době okupace se zapojil do ilegální práce. V květnu 1942 zatčen a vězněn až do konce války v koncentračních táborech. Po osvobození přijat do armády. Od roku 1946 poslancem Národního shromáždění. V období od 4. 11. 1951 do 16. 11. 1952 v čele Svazarmu. NA, KSČ – ÚV, PS ÚV KSČ 1952, sv. 43, arch. j. 126, b. 12.

22 Bílek, J. – Krobath, J. – Krupička, J.: Svazarm 1951–1991. Grafy. Otázkami branné výchovy se zabýval 17. 10. 1952 sekretariát ÚV KSČ, který po pečlivém zvážení rozhodl o reorganizaci Svazarmu a jeho výstavbě na základě individuálního členství, srv.: Žižka, Jaroslav: Čeněk Hruška, Život komunisty 1889–1965. Praha 1986, s. 66.

23 AHMP, SK, sign. XIV/1858, kart. 671.

24 AHMP, SK, sign. XIV/1818.

25 Letectví + kosmonautika LXII, 1986, č. 24, s. 1.

26 Generálporučík Čeněk Hruška (17. 1. 1889 – 12. 12. 1965) – československý politik a poslanec Národního shromáždění republiky Československé za KSČ, předseda Svazarmu v období od 18. 6. 1961 do 9. 12. 1978. Patřil mezi skupinu mladých, radikálních komunistů, kteří do vedení KSČ doprovázeli Klementa Gottwalda. Na 5. sjezdu KSČ byl zvolen členem politbyra. V parlamentních volbách v roce 1925 získal poslanecké křeslo v Národním shromáždění. Mandát obhájil v parlamentních volbách v roce 1929. Od konce roku 1938 zasedal v zahraničním vedení KSČ v Moskvě. Znovu se do parlamentu vrátil v letech 1954–1964 (po roce 1960 Národní shromáždění Českoslo-

článku z roku 1952 se mj. zabývá důležitostí a významem Svazarmu pro společnost a obranu státu.²⁷ Začleněním výše jmenovaných dobrovolných organizací do Svazu došlo k jejich zrušení. Platnost rozhodnutí byla stanovena ke dni 1. ledna 1953 výnosem Ministerstva vnitra. Jednání se uskutečnilo za přítomnosti zástupců různých organizací a institucí, armády a tisku (například Lidové milice, ČSM, MNO, Československá armáda). Svaz udržoval úzké vztahy s ČSČK, ČSM, ROH atd. Před úplným sloučením a vytvořením jednotné organizace byl vydán ještě další zákon č. 87/1952 Sb. o reorganizaci branné výchovy ze dne 12. prosince 1952. Jednalo se pouze o zrušení § 3 a § 4 k branné výchově na školách. Tento zákon mimo jiné prohlásil Svazarm za dobrovolnou organizaci podle zákona č. 68/1951 Sb. Zároveň stanovil, že náklady na provádění branné výchovy měly hradit dobrovolné organizace z vlastních prostředků. Náklady Svazarmu, které by organizace nebyla schopna zaplatit, hradil stát.²⁸ Samotná činnost Svazarmu začíná 1. ledna 1953.

Postavení Svazarmu se mělo změnit usnesením vlády ze dne 10. listopadu 1953, kdy se navrhovalo osamostatnění Svazarmu od MNO.²⁹ Dne 23. listopadu 1954 poslal předseda Svazarmu gen. Hruška ÚV KSČ Návrh na novou úpravu rezortní příslušnosti Svazarmu. Smyslem této žádosti bylo osamostatnění Svazarmu od MNO a podřízení organizace Úřadu předsednictva vlády. Návrh byl projednán a odsouhlasen v Politickém byru (dále PB) ÚV KSČ 7. května 1955. Nakonec k tomuto aktu nedošlo s odůvodněním „V současné době se jeví již nevhodným ustanovení o podřízenosti předsedy ÚV Svazarmu předsedovi vlády. Zkušenosti ukazují, že je účelné postupovat zcela stejně jako u ostatních dobrovolných organizací, jejichž vedoucí funkcionáři jsou v zásadních otázkách řízení vrcholnými stranickými orgány, zejména PB ÚV KSČ.“ Následně byla všechna předchozí usnesení PB ÚV KSČ vztahující se k této změně zrušena.³⁰

Přestože byla snaha organizovat Svazarm v letech 1951–1953 do konečné podoby, výsledek neodpovídal očekávání. Především počet členů základních organizací nedosahoval požadovaného čísla. Příčinou byly mj. obtíže (především na okresní úrovni) způsobené nedostatkem kvalifikovaných lidí a také špatným technickým zabezpečením. Jako jeden z příkladů může posloužit žádost branců n. p. Benar³¹

venské socialistické republiky). V letech 1950–1951 byl náčelníkem Hlavní politické správy Československé armády s hodností divizního generála. V roce 1956 byl na prvním sjezdu Svazarmu zvolen předsedou této organizace. Byl nositelem Řádu republiky (udělen roku 1954 a znovu 1955), Řádu Klementa Gottwalda (udělen roku 1959) a Řádu Bílého lva.

27 NA, fond Hruška Čeněk, sign. 91/27/6, kart. 5. Důležitost a význam Svazarmu, s. 470–483.

28 NA, Svazarm, kar. 36.

29 NA, fond Úřad předsednictva vlády ČSR/ČSSR – usnesení vlády, nezprac. V usnesení z uvedeného data nicméně autor článku nenašel žádnou informaci o chystaném ukončení působnosti MNO nad Svazarmem.

30 NA, KSČ – ÚV, Politické byro 1954–1962, sv. 80, arch. j. 98/8. Návrh na řízení Svazarmu vládou. Financování organizace probíhalo přes Ministerstvo financí a státní rozpočet. NA, fond Svazarm, kart. 36.

31 Národní podnik Benar – jedná se o bývalý textilní závod v Benešově nad Ploučnicí. Dnes chátrající areál naproti nádraží.

v Benešově nad Ploučnicí ze dne 29. května 1952 adresovaná předsedovi vlády Antonínu Zápotockému.³² V ní se branci zavazují pod dojmem jeho projevu v Brně k vybudování pevného zázemí a obraně lidově-demokratické republiky. Přitom si chtějí osvojit a) veškeré cviky pořadového výcviku, b) úkony, spojené se střeleckou přípravou a c) celkovou střelbu vzduchovkou a malorážkou tak, aby byli připraveni na základní vojenskou službu. Zároveň slibují snahu o rozšíření účasti ve Svazarmu všech podnikových zaměstnanců. Pro splnění tohoto požadavku ovšem potřebují zajistit dostatečné množství cvičných zbraní a vojenských stejnokrojů. V neposlední řadě navrhují, zda by nebylo možné vydat směrnice o odměnách pro nejlepší příslušníky Svazarmu např. formou hodnotí.³³ O výsledku celé akce nejsme již informováni, nicméně Úřad vlády v odpovědi brancům doporučil obrátit se na Okresní výbor Svazarmu v Děčíně a postupovat podle platného organizačního řádu.

Dalším důvodem nízkého počtu členů byl nevelký přechod členské základny slučujících se organizací. Z původních 200 000 členů přešla do nové organizace jen malá část. Základním organizacím nezbývalo nic jiného než postupnými kroky získávat přízeň mezi obyvatelstvem. K tomu jim pomáhala úzká spolupráce s ČSM, ROH, ČSČK, Československým svazem požární ochrany (dále ČSPO) a ostatními masovými organizacemi. S ČSM bylo potřeba řešit kompetenční spory ohledně propagace branné výchovy mezi mládeží a jejím zapojením do základních organizací a klubů Svazarmu. S ČSČK a ČSPO byly vytvořeny podmínky pro výcvik občanů k civilní obraně prostřednictvím dohod. Spolupráce s ROH a Československým svazem tělesné výchovy (dále ČSTV) neměla žádné pozitivní výsledky.

Současně se začátkem existence Svazarmu vznikla potřeba jeho odpovídající prezentace a označení. Byl zvolen znak a zástava Svazarmu. Základ znaku tvořila pěticípá červená hvězda se lvem doplněná srpem a kladivem.³⁴ Znak byl určen pro odznaky členů Svazarmu, pro vyobrazení na vlajkách a pro vydávané tiskoviny a propagační materiál.

Ke zviditelnění činnosti Svazarmu výrazně napomohla prezentace během I. celostátní spartakiády v roce 1955.³⁵ Masový rozvoj činnosti měl potvrdit správné

32 Antonín Zápotocký (19. 12. 1884 – 13. 11. 1957) – československý komunistický politik a významný odborový předák a později předseda vlády. Stal se druhým československým komunistickým prezidentem po Klementu Gottwaldovi a pátým od vzniku samostatného Československa.

33 NA, fond Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna, 1945–1959, inv. č. 6389, sign. 829, kart. 1654.

34 NA, Svazarm, kart. 17. Znak Svazarmu – bílý ovál, orámovaný z pravé a levé strany zlaceným věncem lipových listů. Na spodní části je zlacená stuha s červeným nápisem SVAZARM. Uprostřed oválu je pěticípá rudá hvězda s bílým státním znakem, který je vyobrazen v kruhu se žlutým podkladem. Do cípů hvězdy vyběhají zlaté paprsky. Pod pěticípu hvězdou je žlutý zkrřížený srp a kladivo. Zástava se skládala z látky rudé barvy obdélníkového tvaru s poměrem 3:2. V levém horním rohu byl vyobrazen znak Svazarmu a v dolní části po celé délce zástavy byla modro-červenobílá stuha.

35 I. celostátní spartakiáda – Přípravy na spartakiádu začaly již v roce 1953. Vystoupení probíhala v Praze na Strahovském stadionu a zúčastnilo se jich velké množství cvičenců i diváků, včetně politických špiček KSČ. Vyvrcholení se uskutečnilo 23. června – 5. července a vystoupení byla rozdělena na Den mladých, Den dospělých, Den Svazarmu a Den ozbrojených sil. Kromě uvedených akcí se

rozhodnutí reorganizovat brannou výchovu. Spartakiáda se skládala z 29 skladeb, na nichž vystoupilo přes 1,5 mil. cvičenců. Mezi nimi hráli nezastupitelnou roli svazarmovci. Jejich vystoupení proběhlo 4. července 1955 na Den Svazarmu a vyznačovalo se vysokou úrovní nacvičených sestav. Za úspěch na spartakiádě a dosavadní činnost ocenila vláda Svazarm udělením „Řádu práce“ a dalšími vyznamenáními pro kolektivy i jednotlivce.

V období mezi jednotlivými sjezdy byl řízen Svazarm Předsednictvem ústředního výboru. Přípravný materiál pro každé jednání připravoval organizační sekretariát Svazarmu. Ten měl kromě této funkce celou řadu dalších, především organizačních. Významný vliv na usnesení a jednání všech složek Svazarmu měla usnesení PB ÚV KSČ. Všechna významná usnesení prošla nejdříve jednáním na PB ÚV KSČ a následně byla z větší části formálně odsouhlasena během zasedání Svazarmu.³⁶ Případné nedostatky byly vedení Svazarmu vytčeny a požadována jejich náprava. Červencovým usnesením ÚV v roce 1955 vstoupil Svazarm do předsjezdového období.

Ještě před konáním prvního celostátního sjezdu přednesl předseda Svazarmu Č. Hruška kritický příspěvek v ÚV KSČ (19. – 20. dubna 1956) týkající se jeho vztahu s ministrem národní obrany Alexejem Čepičkou a útokům na Svazarm. Kritika přináší odsouzení kultu osobnosti, který Čepička zaváděl na MNO.³⁷ Rozbor tří konfliktů plně dokládá napjatý vztah mezi oběma protagonisty. Gen. Čepička, podle vyjádření předsedy Svazarmu, nikdy do otevřeného konfliktu nešel. Ironií osudu bylo, že pět dní po předložení příspěvku byl ministr Čepička odvolán a postupně zbaven všech funkcí. Generál Hruška ovšem také svůj post dlouho neudržel a v témže roce opustil místo předsedy Svazarmu. Ve druhé polovině příspěvku se Hruška bránil slovním výpadům tajemnice ÚV NF Ladislavy Kleňhové-Besserové (1912–1997) ohledně vysokých platů důstojníků, zestátnění organizace Svazarmu a dalším. Podle Hrušky se jednalo o nerozvážné a nepodložené útoky, které ukazovaly nezalost zaměstnanců ÚV NF včetně pí. Kleňhové-Besserové.³⁸

konaly další sportovní a turistické akce.

36 Příkladem může být příprava I. sjezdu a předkládání materiálu orgánům ÚV KSČ. Politickému byru byl předložen návrh stanov Svazarmu 7. listopadu 1955 a návrh na předsedu I. dubna 1956; sekretariátu předložen návrh na místopředsedy a předsednictvo ÚV Svazarmu I. dubna 1956 a II. oddělení předložen návrh nového ÚV a ÚRK Svazarmu I. dubna 1956. NA, KSČ – ÚV, Politické byro 1954–1962, sv. 70, arch. j. 86/14.

37 Jedná se o první a na dlouho také poslední kritiku kultu osobnosti v Československu, která zazněla po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (dále KSSS), kde s kritikou kultu stalinismu vystoupil ve dnech 14. – 26. února 1956 první tajemník ÚV KSSS Nikita Sergejevič Chruščov. Chruščovův příspěvek nebyl ve své době přístupný veřejnosti.

38 NA, Hruška, sign. 91/26/5, kart. 4. Dodatek ze zápisu ÚV KSČ z 19. a 20. dubna 1956. Diskuzní příspěvek předložený ÚV KSČ po zasedání písemně.

I. celostátní sjezd Svazarmu 25. – 27. května 1956 ve sjezdovém paláci J. Fučíka v Praze³⁹

Změny v organizaci a struktuře Svazarmu přinesl I. sjezd v roce 1956. Na sjezdu byl schválen nový organizační řád.⁴⁰ Organizační řád vymezoval organizační strukturu Svazarmu, vytyčil formu a metody práce ústředního, krajských a okresních výborů, práva a povinnosti členů. K samotnému organizačnímu řádu přišlo ze základních organizací a klubů přes 2 000 připomínek. Cíle organizace počítaly s výrazným zapojením obyvatelstva do činnosti Svazarmu a snažily se více popularizovat branný sport. Nově přijaté stanovy také rozšířily organizaci o další organizační stupeň. Nejnižším článkem se stala základní organizace.⁴¹

V době sjezdu měla organizace více než 670 000 členů ve 13 000 základních organizacích. Zvýšený počet členů přinášel také významné úspěchy na sportovním poli. Např. Otakar Hořínek⁴² získal na XVI. olympijských hrách v Melbourne stříbrnou medaili ve střelbě libovolnou malorážkou. Vedle sportovních úspěchů se Svazarm podílel na celé řadě osvětových přednášek, vydal desítky publikací, zpracoval několik filmů a uspořádal řadu výstav. Jedna z výstav byla uspořádána v době konání sjezdu. Jednalo se o I. celostátní výstavu Svazarmu v Kulturní jizbě na Národní třídě v Praze. Výstava měla představit Svazarm jako moderní masovou organizaci. Pro propagaci byla využita řada ilustračních materiálů – fotografie, plakáty, tisk, odznaky a vlajky.⁴³

Přes všechny tyto úspěchy se sjezdové příspěvky týkaly především stížností na řadu problémů s byrokracií a nezodpovědností. Kritika se snažela nejen na krajské výbory, ale i na ústřední výbor. Členové základních organizací upozorňovali na nesoulad mezi plány a samotnou realizací jednotlivých úkolů. Např. Stanislav Bezděk, člen předsednictva krajského výboru v Ústí nad Labem připomíná vysokou fluktuaci členů „V roce 1955 i v letošním roce jsme nedokázali odstranit poměrně velkou fluktuaci, jak na krajském výboru, tak i na jednotlivých okresních výborech“ a nedostatečnou práci referentů ústřední školy. „Hovoříme-li o ústřední škole,⁴⁴ nelze nevidět nedostatky, na které si frekventanti této školy právem stěžují. Týká se to nepřipravenosti jednotlivých referentů a jejich nedochvilnost v docházce“. Stejně tak byl patrný malý zájem při náboru nových členů. Jako důvod uvádí Miroslav

39 NA, KSČ – ÚV, Politické byro 1954–1962, sv. 70, arch. j. 86/14. Svolání I. celostátního sjezdu předložil Politbyru Antonín Novotný 2. listopadu 1955 na podnět generálporučíka Čeňka Hrušky.

NA, Svazarm, kar. 17. Program sjezdu obsahoval tyto body: Zpráva činnosti Svazarmu, diskuse, zpráva Ústřední revizní komise, návrh nových stanov Svazarmu, volba ústředního výboru a Ústřední revizní komise.

40 NA, Svazarm, kart. 17. Organizační řád Svazarmu 1956; Stanovy byly schváleny dříve usnesením předsednictva vlády ČSR; NA, fond Svazarm, kart. 1.

41 NA, Svazarm, kart. 16. I. sjezd Svazarmu, 1956.

42 Otakar Hořínek (12. 5. 1929 – 8. 6. 2015) – československý olympionik a sportovní střelec.

43 NA, Svazarm, kart. 17.

44 Ústřední škola Svazarmu v Krupce.

Bejvl špatnou propagaci Svazarmu „Okresní výbory ve snaze splnit směrná čísla výcviku vnucují cvičencům výcvik, který je nezajímá“.⁴⁵

V roce 1956 byl na základě usnesení sjezdu ustaven slovenský výbor Svazarmu, jehož předsedou byl zvolen generálmajor František Novek.

Cíle organizace⁴⁶

- propagace, rozšiřování a prohlubování vojenských, vojensko-technických, vojensko-historických, leteckých a politických vědomostí mezi členstvem Svazarmu a ostatním obyvatelstvem
- neustálá péče o aktivní zapojení nejširších vrstev pracujících do činnosti ve Svazarmu
- příprava členů Svazarmu v jimi zvoleném oboru vševojskovém, vojensko-technickém nebo leteckém
- výchova povolanců a péče o jejich aktivní zapojení do výcvikové činnosti
- popularizace a rozvíjení masových branných sportů
- rozvíjení branné výchovy na školách a v pionýrských domech
- rozvíjení výchovy služebních psů a chovatelství poštovních holubů

Svazarm - organizace

I. ústřední orgány

- a) celostátní sjezd
- b) celostátní konference
- c) ústřední výbor
- d) ústřední revizní komise

II. krajské organizace

- a) krajská konference
- b) krajský výbor
- c) krajská revizní komise

III. okresní organizace

- a) okresní a městská konference
- b) okresní a městský výbor
- c) okresní a městská revizní komise
- d) základní organizace

⁴⁵ NA, Svazarm, kart. 16, I. sjezd Svazarmu, 1956. Druhý sjezdový den pozdravili delegáty zástupci delegací bratrských branných organizací. Za organizaci DOSAAF vystoupil generálporučík Vasilij Mitrofanovič Šatilov. Kromě projevu předal předsedovi Svazarmu gen. Hruškovi „Rudý prapor“ s obrazem Lenina. Třetí den byl věnován závěrečným diskuzním příspěvkům a volbám nového ústředního výboru a Ústřední revizní komise. První zasedání ÚV Svazarmu a ÚRK se konalo 27. května 1956 v 17.30 hod. v budově Svazarmu v Opletalově ulici čp. 29 v Praze.

⁴⁶ NA, Svazarm, kart. 17. Stanovy schválené usnesením předsednictva vlády ČSR.

V následujících letech 1957–1960 vzrostla členská základna až k miliónu členů. V období mezi I. a II. sjezdem se konsolidovala organizační struktura základních organizací. Nejpočetnější byly okresy Olomouc, Prešov, Bratislava a Lučenec. Na propagaci Svazarmu měly v této době nemalou zásluhu svazarmovské časopisy, především Svět motorů a Amatérské rádio, které měly značnou oblibu u veřejnosti. Svazarm vydával v letech 1956–1960 devět časopisů v nákladu přes 1,5 mil. výtisků.⁴⁷

V roce 1957 byly v rámci Svazarmu ustaveny sekce u jednotlivých výborů. Tyto orgány se podílely na zajišťování organizační, výcvikové a sportovní činnosti. Měly za úkol mj. pomáhat klubům a základním organizacím (dále ZO) pořádat soutěže a závody. Byly ustaveny tyto sekce: organizační práce, propaganda vojenských a vojensko-technických znalostí, civilní obrana, všeobecný výcvik, branné masové závody, sportovní střelba, motoristická příprava a sport, letectví, radioamatérský sport, kynologie, branné vodáctví, chovatelé poštovních holubů, šerm bodákem a jiné.⁴⁸

Přes veškeré snahy se v činnosti a hospodaření Svazarmu neustále objevovaly problémy. Ať už se jednalo o nedostatečný počet cvičitelů a trenérů či o špatné hospodaření. V roce 1958 přistoupil ÚV KSČ ke snížení rozpočtu organizace z 205 mil. na 108 mil. Kčs.⁴⁹ Bylo proto potřeba začít řešit finanční a materiálové úspory, což se negativně projevilo v mnoha činnostech.

V souvislosti s přípravou II. sjezdu Svazarmu požádal ze zdravotních důvodů jeho předseda Čeněk Hruška o uvolnění z funkce.⁵⁰ Oslabené postavení předsedy organizace značně zhoršilo řízení práce na ústředním výboru. Příkladem může být nespokojenost PB ÚV KSČ s vedením Svazarmu ohledně nesplnění požadavku sekretariátu ÚV KSČ týkajícího se pozvánky zahraničních hostů na II. sjezd.⁵¹

PB ÚV KSČ přijalo 15. listopadu 1960 usnesení, podle něhož se na uvolněné místo předsedy Svazarmu doporučuje generálporučík Josef Hečko,⁵² tehdejší mis-

47 NA, Svazarm, kart. 240.

48 NA, Svazarm, kart. 1. Řád sekcí Svazarmu, Praha 1957; Usnesení pro práci sportovních sekcí Svazarmu, Praha 1963.

49 NA, Svazarm, kart. 36. Zpráva o činnosti a hospodaření Svazarmu PB ÚV KSČ ze dne 10. 7. 1959.

50 NA, Svazarm, kart. 36.

51 NA, KSČ – ÚV; Politické byro ÚV KSČ 1954–1962 (02/2), sv. 90, arch. j. 108/9.

52 Generálporučík Josef Hečko (19. 11. 1907 – 28. 11. 1969) – československý politik a voják, původním povoláním horník. V roce 1929 vstoupil do Rudých odborů a v lednu 1932 byl přijat za člena KSČ. V roce 1936 odešel bojovat jako dobrovolník do Španělska. Po zranění v září 1938 se vrací zpět do ČSR. V září 1939 se mu podařilo přejít do SSSR, kde pracoval jako dělník. V roce 1942 byl přijat do vojenské politické školy. Ve funkci velitele partyzánského oddílu se zúčastnil bojů na Slovensku až do konce války. Po osvobození byl jmenován tajemníkem OV KSČ v Českém Těšíně a později předsedou ONV. V roce 1949 vstoupil do armády a byl jmenován zástupcem náčelníka politické správy. V letech 1954–1955 byl pověřen funkcí vedoucího čs. delegace Dozorčí komise neutrálních států v Koreji. Po jejím skončení získává post náčelníka kádrové správy MNO. V období od 18. června 1961 do 9. prosince 1978 byl předsedou Svazarmu. NA, fond ÚV KSČ, Antonín Novotný, I. část, kart. 53. Jednotlivé společenské organizace NF – Svazarm.

topředseda. Na jeho místo byl po dohodě se slovenskou stranou navržen plukovník Emil Bednár,⁵³ dosavadní náčelník politické správy československé armády.⁵⁴

II. celostátní sjezd Svazarmu 16. – 18. června 1961

Sjezd schválil na svém zasedání doplňky a změny v organizačním řádu⁵⁵ a zvolil nový ÚV. Organizační řád nebyl předložen do širší diskuze, protože nebylo třeba zásadnějších změn, které by výrazně měnily charakter, poslání či náplň práce organizace. Na rozdíl od předchozího I. sjezdu obdržel ÚV pouze 169 připomínek. Organizační řád byl pouze zestručněn a formálně upraven.

Počet členů se v té době blížil k 1 mil. a s dalším výraznějším zvýšením se již nedalo počítat. Pětileté období mezi sjezdy bylo vedením považováno za úspěšné, i když s některými oblastmi spokojeno nebylo. Jednalo se mj. o zajištění dostatečného počtu trenérů a cvičitelů a také dostatečné materiálně-technické základny.

Přestože rezoluce I. sjezdu stanovila přísně dodržovat finanční a rozpočtovou kázeň, vyskytovaly se neustále problémy s jejím plněním. Problémy se objevily při placení členských příspěvků, z nichž bylo např. v roce 1960 zapláceno jen 83,7 %. K tomu se projevily nedostatky v členské evidenci. Přicházelo se na velký počet členů, kteří v organizaci již nebyli, a přesto je okresní organizace vedly. Do organizačního řádu byla nově vložena pasáž o klubech a sekcích⁵⁶ při výbo-rech. Jednalo se o nové formy zapojování členů do řízení organizace. Obě složky byly zřizovány ÚV, KV a OV podle potřeb a podmínek. U klubů šlo o snahu rozvíjet jednotlivé druhy výcviku a sportu podle odbornosti. Na zvýšený počet klubů reagoval příspěvek předsedy Hrušky následujícím komentářem „Nám se od 14. pléna ÚV rozrostla celá řada klubů. Získali jsme rozhodně několik tisíc, možno říci několik desítek tisíc členů od té doby, to je ovšem málo. Avšak co se nám vytvořilo? Vytvořila se nám celá řada tzv. značkových klubů. My nejsme proti tomu, aby nebyly, avšak, soudruzi, teď jsme zjistili, že v celé řadě značkových klubů je politický chaos a že si to tam každý klub představuje, jak chce, a to přece není možné“.⁵⁷

53 Emil Bednár (1. 9. 1919–?) – československý voják, původním povoláním dělník. Až do roku 1940 pracoval jako příležitostný dělník. V prosinci 1940 nastoupil vojenskou službu v maďarské armádě. V roce 1943 přešel k Sovětské armádě a přihlásil se do I. čs. armádního sboru. Po osvobození zastával funkci osvětového důstojníka. Od roku 1951 zastával funkci náčelníka PO divize, později byl zástupcem velitele pro politické věci 4. střeleckého sboru. Absolvoval Vojenskou politickou akademii. Od roku 1958 zastával funkci náčelníka politické správy a člena vojenské rady velitelství 1. armády. NA, fond KSČ – ÚV, Antonín Novotný, kart. 53.

54 Podle Kádrového pořádku ÚV KSČ schvalovalo předsedu Svazarmu PB ÚV KSČ, místopředsedy a předsednictvo potom sekretariát ÚV KSČ. NA, fond Svazarm, kart. 31.

55 NA, Svazarm, kart. 36. Organizační řád schválený na II. celostátním sjezdu Svazarmu 1961 (návrh).

56 Sekce byly vytvořeny jako pomocný orgán výborů pro různé druhy výcvikové, propagační a sportovní činnosti.

57 NA, Svazarm, kart. 35. Projev předsedy Svazarmu Čeňka Hrušky 18. 6. 1961.

Jednání sjezdu přineslo řadu impulsů směrem k rozvoji technických znalostí ve vojenství a národním hospodářství. Bylo potřeba vytvořit nové dlouhodobé koncepce a cíle, které by v sobě spojovaly požadavky na zabezpečení obrany země a potřeby ozbrojených sil, a zároveň odpovídaly novým směrům vědecko-technické revoluce.

Řada příspěvků se zaměřovala nejen na domácí úspěchy a zdary, ale také zmiňovala významné zahraniční události, např. let prvního člověka do vesmíru, dění v Maďarsku a Polsku, jednání mezi Chruščovem a Kennedym v Rakousku. Generál Hruška zmínil technický pokrok od doby I. sjezdu „v roce 1956 ještě nebyly rakety, nebyly také sputniky a nebyly také kosmické koráby“.⁵⁸

Po skončení sjezdového jednání se sešel ÚV, aby projednal zvolení nového předsedy a místopředsedů. Podle dohody byl zvolen generálporučík Josef Hečko. Odcházející Čeněk Hruška se stačil ještě s ostatními účastníky podělit o vzpomínky na vznik Svazarmu a zkušenosti s budováním jeho organizační struktury.⁵⁹

Umístění lva ve znaku bylo později označeno jako nesoulad s usnesením vlády, a tak se v roce 1965 rozhodlo o vytvoření nového znaku a vlajky pro Svazarm.⁶⁰ Z několika návrhů se potom vybral jeden, který odpovídal požadavku ideové koncepce a zároveň byl schválen výtvarnou komisí Čs. fondu výtvarných umělců. Výměna znaku probíhala průběžně od prvního pololetí roku 1965, aby si nevyžádala značné finanční prostředky a aby také nedošlo ke zbytečnému znehodnocení skladových zásob. Bylo třeba změnit všechna razítka, dopisní papíry a hlavičky časopisů a propagačních materiálů. Během existence Svazarmu se jednalo o jedinou změnu jeho symbolů.⁶¹

Stejně jako každá jiná organizace měl Svazarm vypracován perspektivní plán, kde byly stanoveny konkrétní úkoly a opatření na rozvoj jeho činnosti, včetně materiálního zabezpečení. Ve Svazarmu byl v roce 1964 navržen sedmiletý perspektivní plán pro jednotlivé kraje a okresy (1964–1970).⁶² Jako srovnání posloužily výdaje a příjmy z let 1963–1964. Přesto bylo nutné plán podle momentální potřeby upravovat a přepracovávat.

Do roku 1965 bylo svépomocí postaveno 45 autocampingů a táborů a v letech 1963–1965 vyškoleno přes 200 000 řidičů motocyklů.⁶³

58 NA, Svazarm, kart. 35

59 NA, Svazarm, kart. 36.

60 NA, Svazarm, kart. 50. Na schůzi předsednictva ÚV 12. ledna 1965 bylo rozhodnuto svolat plenární zasedání ÚV Svazarmu na 2. února 1965. Zde se měla mj. schválit podoba znaku a zástavy Svazarmu. Odpovědným byl generálmajor Emil Bednár.

61 NA, Svazarm, kart. 35; NA, Svazarm, kart. 60. Usnesení pléna ÚV Svazarmu z února 1965 (Přehled o činnosti Svazarmu mezi druhým a třetím sjezdem, Praha 1966); NA, KSC – ÚV, Antonín Novotný, kart. 53. Důvodová zpráva k návrhu na nový znak a vlajku Svazarmu.

62 NA, Svazarm, kart. 49. Závazné usnesení č. 100 z 30. ledna 1963.

63 Bílek, J. – Krobath, J. – Krupička, J.: Svazarm 1951–1991. Praha (nevydáno). Pracovní verze dochována ve fondu Svazarm. NA, Svazarm, kart. 240.

Usnesením lednového pléna ÚV KSČ z roku 1965 byla činnost Svazarmu, ČSPO a ČSČK převedena ze závodů do míst bydliště a od 1. ledna 1966 byl zrušen krajský článek řízení. Na zasedání pléna toto rozhodnutí obhajoval předseda Josef Hečko slovy: „Je logické a přirozené, že zájmovou a společenskou činnost je třeba organizovat a provádět tam, kde pracující tráví svůj volný čas, to je zpravidla v místě bydliště“.⁶⁴ Důvodem přesunutí organizací do míst bydliště byla snaha získat větší vliv na výchovu mladé generace a předejít tak živelnému vzniku různých skupin mládeže.

Při převodu se snížil stav členské základny u Svazarmu o 35,4 % (počet členů klesl ze 717 944 na 457 310), u ČSČK o 19,2 % a u ČSPO o 7,5 %. Negativním důsledkem byla ztráta nejen členů, ale i části materiálně technické základny. To se však nedotklo plnění úkolů branné výchovy. Převedení základních článků společenských organizací NF na dvoustupňový systém řízení způsobilo problémy, zejména u ČSČK.⁶⁵

III. celostátní sjezd Svazarmu 18. – 20. března 1966

III. celostátní sjezd Svazarmu probíhal ve dnech 18. – 20. března 1966 v Praze. Na úvod byly předneseny příspěvky shrnující dosavadní činnost od posledního sjezdu. Období mezi sjezdy bylo naplněno řadou domácích i zahraničních událostí ovlivňujících celou společnost. Pro Svazarm to byl především XII. sjezd KSČ (4. – 8. prosince 1962), který stanovil směr dalšího vývoje socialismu, mj. i změnou názvu státu na Československou socialistickou republiku.⁶⁶ Během sjezdu byl schválen nový organizační řád.⁶⁷ Výraznou změnou bylo vypuštění krajských a místních orgánů a přechod na dvoustupňové řízení. Další změnou bylo, že základní organizace se staly právními subjekty pověřenými spravovat svěřený majetek. Poslední změna se dotkla samotného sjezdu. Periodicita jeho svolávání se prodloužila ze 4 na 6 let, tj. následující měl být až v roce 1972. Naopak ponechány byly články, jejichž platnost se předpokládala i na další období.

Předseda gen. Hečko přednesl hlavní referát o činnosti organizace a naznačil nové úkoly, které stojí před Svazarmem. Přitom se ovšem nevyhnul všeobecně známým proklamovaným frázím o úspěšné reorganizaci. Zdůraznil, že Svazarm „zahrnuje v náplni své činnosti dvě nedílné oblasti. Je to oblast branné přípravy našich občanů a velmi široká oblast zájmové a sportovní činnosti“.

Ve druhé polovině příspěvku se zabýval rozbořem jednotlivých zájmových článků Svazarmu. Neopomněl zmínit zvyšující se počet automobilů ve společnosti

64 NA, fond KSČ – ÚV 1945–1989. Zasedání ÚV KSČ 27. – 29. ledna 1965. Referát Jiřího Hendrycha: Práce a výstavba strany a společenských organizací.

65 NA, KSČ – ÚV, Sekretariát ÚV KSČ 1966–1971, sv. 18, arch. j. 26/2. Způsob zajištění úkolů spojených s obranou země společenskými organizacemi branného charakteru po převodu jejich činnosti do míst.

66 Název Československá socialistická republika byl uzákoněn ústavním zákonem č. 100/1960 Sb. z 11. 7. 1960 – Ústava Československé socialistické republiky.

67 NA, Svazarm, kart. 1. Organizační řád Svazarmu, 1966.

a zároveň rostoucí počet nehod. Kritizoval i nekázeň v aeroklubech a s tím spojené mimořádné události a úrazy. Jako významnou událost hodnotil účast Svazarmu na II. celostátní spartakiádě.

Přes veškeré snahy o finanční zajištění všech činností Svazarmu se neustále projevovaly problémy s hospodařením. V souvislosti s chystaným přechodem na dvou-
stupňové řízení bylo potřeba se více zaměřit na základní organizace.⁶⁸

Mezi hosty sjezdu se objevuje také známé jméno plk. Emila Zátopka, zastupujícího Československý výbor obránců míru.⁶⁹

Přestože další sjezd byl naplánován až na rok 1972, události v druhé polovině 60. let nabraly nečekaný spád. Ještě v roce 1966 se objevila v materiálech ÚV KSČ kritika související s negativními vlivy při zakládání mládežnických klubů ZO Svazarmu. Snahou Svazarmu bylo zvýšit vliv na skupinu mládeže se souhlasem orgánů ČSM. Podstatou bylo vytvářet kluby zaměřené na život v přírodě. Experimentálně takto vzniklo několik klubů v Praze, Třebíči, Klatovech, Gottwaldově (dnešní Zlín) a Brně. Pro tehdejší vedení se však celý systém posunul jiným směrem. Snahy pracovníků nově vznikajících klubů zatraktivnit tuto formu práce s mládeží vybočila z nastavené „*linie socialismu*“. ÚV v tom viděl ústup od výchovy mládeže podle „*stranických idejí*“. Následkem toho bylo zastaveno ustavování dalších klubů a současně byly vedením Svazarmu vyvozeny personální důsledky, například redaktor časopisu *Svazarmovec* B. Šnajder byl propuštěn kvůli informování o celé kauze.

Všechny tyto snahy ovšem již nemohly zastavit souběh dalších politických a společenských událostí, které změnily zavedené pořádky. S nástupem nového vedení ÚV KSČ v lednu 1968 se vše urychlilo. *Pražské jaro* zasáhlo i do samotné organizace Svazarmu a jeho složek.

Jedním z významných momentů byla volba nového předsednictva ÚV v tajném hlasování 11. dubna 1968. Jednalo se o výjimečný akt, protože do té doby se předsednictvo volilo zásadně na sjezdu. Místo generála Hečka byl do čela Svazarmu zvolen Ing. Jaroslav Škubal.⁷⁰ Další změny se odehrály v nižších složkách organizace. Společenské a personální změny přinesly celou řadu otázek a žádostí. Zároveň silil tlak jednotlivých organizací Svazarmu na větší samostatnost a v případě autoklubu dokonce na úplné osamostatnění. Tyto tendence se daly očekávat, protože společnost si žádala výrazné změny.

68 NA, Svazarm, kart. 60.

69 NA, Svazarm, kart. 73; NA, fond Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv 3, kart. 1637, sign. 1z15, Rudé Právo 19. března 1966, „Podíl Svazarmu v naší společnosti“.

70 Ing. Jaroslav Škubal (23. 4. 1923–?) – původním povoláním stavební inženýr. Vystudoval Vysokou školu technickou v Brně. Pracoval jako stavbyvedoucí a vedoucí stavební správy. V letech 1951–1957 pracoval na MNO, kde dosáhl hodnosti podplukovníka. V roce 1960 byl přijat jako vedoucí oddělení na Ministerstvo stavebnictví. Členem Svazarmu byl od roku 1955. V roce 1968 byl po odchodu generála Hečka z funkce předsedy Svazarmu pověřen vedením Svazarmu a později byl zvolen předsedou ÚV Svazarmu. NA, Svazarm, kart. 73.

Vše ukončily srpnové události a vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. V následujících letech postupně převzala konzervativní část KSČ ztracené pozice nejen ve straně, ale i ve společenských organizacích. Období „normalizace“ zcela pozastavilo další rozvoj. Změny se dotkly i Svazarmu. Významně se na tom podepsalo usnesení Předsednictva ÚV KSČ ze dne 25. února 1969, které vzalo na vědomí zprávu o politicko-organizačních přípravách IV. sjezdu Svazarmu. Smyslem sjezdu bylo dovršení organizační přestavby Svazarmu v souvislosti s novým státoprávním uspořádáním, poskytnutí většího prostoru oběma národním organizacím a příprava výroční členské schůze základních organizací.

IV. sjezd Svazarmu

IV. sjezd Svazarmu se konal ve dnech 13. – 14. 6. 1969.⁷¹ Jednalo se o mimořádné zasedání, protože podle organizačního řádu měl být sjezd svolán až v roce 1972. Na sjezdu byl odsouhlasen nový organizační řád, který výrazně zasáhl do struktury organizace. Základní práva a povinnosti členů se nijak neměnily. Rovněž zůstaly základní články v podobě základních a okresních organizací. Nově vznikly dvě národní organizace v duchu státoprávního uspořádání – Český ústřední výbor (ČÚV) a Slovenský ústřední výbor (SÚV).⁷² Nejvyšším orgánem byl ustanoven Federální výbor (FV) Svazarmu, složený z paritního zastoupení obou národností.⁷³ Federální orgány Svazarmu ČSSR se členily na:

1. sjezd Svazarmu ČSSR,
2. federální výbor,
3. federální kontrolní a revizní komise,
4. předsednictvo federálního výboru.⁷⁴

Stejně složení potom měly oba národní svazy. Sjezd schválil složení nového předsednictva federálního výboru v čele s Ing. Jaroslavem Škubalem. Předsedou ČÚV byl zvolen pplk. Alois Dvořák⁷⁵ a předsedou SÚV plk. Juraj Gvoth.⁷⁶

71 NA, Svazarm, kart. 73.

72 NA, Svazarm, kart. 1. Stanovy Zvazu pre spoluprácu s armádou Slovenskej socialistickej republiky, Bratislava 1969; Stanovy Svazu pro spolupráci s armádou České socialistickej republiky. Praha 1970.

73 NA, Svazarm, kart. 1. Jednací řád FV Svazarmu schválený 8. plénem 23. 10. 1971.

74 Stanovy Svazarmu byly schváleny MV ČSSR dne 16. 12. 1969 pod č. j. SV–2513/40–69. NA, Svazarm, kart. 240a.

75 Pplk. Alois Dvořák (6. 1. 1927–?) – původním povoláním dělník. Po absolvování vojenské základní služby působil v útvech Ministerstva vnitra a Pohraniční stráže. V roce 1950 byl převelen do armády, kde pracoval na různých pozicích až do funkce náčelníka okresní vojenské správy. Členem Svazarmu byl od roku 1952 a od roku 1968 stál v čele ČÚV Svazarmu. NA, fond Svazarm, kart. 73. IV. sjezd Svazarmu. Seznamy navrhovaných členů do organizace Svazarmu a jejich charakteristiky.

76 Plk. Juraj Gvoth (12. 4. 1921–?) – aktivní účastník Slovenského národního povstání, od roku 1945 voják z povolání. V armádě zastával vedoucí funkce. Od roku 1962 zastával funkci předsedy SÚV Svazarmu. NA, Svazarm, kart. 73.

I když se zdála situace ve Svazarmu konsolidovaná, konzervativní část členů neustále požadovala vyvození patričních organizačních a personálních důsledků. Na PFV Svazarmu se příspěvky neustále vracely k období „hluboké krize“ společnosti. Objevují se zde vyjádření jako např.: „Předložená analýza politického vývoje Svazarmu zejména s hodnocením období po lednu 1968 ukazuje, že ani naše organizace nebyla ušetřena všech těchto anomálií. V první řadě si všimněme, že počáteční útok na Svazarm byl veden z pozic a cíli: ukázat Svazarm jako žalář v něm existujících odborností; postavit ústřední orgány Svazarmu a jeho aparát do světla nerozhodných a neschopných funkcionářů, řízených jako loutky ze shora; zdiskreditovat dosažené výsledky 15letého úsilí rozvoje organizace.“⁷⁷ Tyto výpady měly jediný cíl, a to odstranit všechny osoby spojené s Pražským jarem. Výsledkem všech jednání bylo usnesení V. plenárního zasedání FV Svazarmu, které odsoudilo období roku 1968 a stanovilo nové zásady a směrnice. Zároveň byla přijata rezignace Ing. Jaroslava Škubala na funkci předsedy FV Svazarmu a všech ostatních funkcí, do kterých byl zvolen roku 1968. Dále byl direktivně kooptován za člena FV Svazarmu armádní generál Otakar Rytíř,⁷⁸ který byl následně jednomyslně zvolen předsedou FV Svazarmu ČSSR. Tím byl celý proces s „oportunisty“ ukončen a nastalo období normalizace.⁷⁹ Přesto se ještě v roce 1971 nacházely v materiálech Svazarmu doklady kádrových prověrek se členy jednotlivých organizačních složek, které ukončovaly svou činnost ve Svazarmu.⁸⁰

Během roku 1970 schválila většina organizací Svazarmu svoje statuty v návaznosti na vznik národních organizací. Jednalo se pouze o formální úpravy, bez většího významu.⁸¹

V roce 1971 došlo ke změně, která podle tehdejšího platného organizačního řádu neměla platit, nicméně FV Svazarmu ji ustanovil. Jednalo se o vznik organizačních článků ÚV Svazarmu ČSR a SSR – krajských sekretariátů. Předsednictvo FV schválilo 24. května 1971 jejich statuta s účinností od 1. června 1971. V čele s tajemníkem vykonávaly činnost na území příslušného kraje. Opět se tak vrace-la podoba třístupňového řízení (nepočítáme-li vznik národních svazů, kde by šlo o čtyřstupňové řízení).⁸²

77 NA, Svazarm, kart. 77. Zpráva o činnosti předsednictva FV Svazarmu, s. 7.

78 Gen. Otakar Rytíř (23. 6. 1913 – 6. 5. 1979) – po ukončení reálného gymnázia a studia na právnické fakultě, absolvoval základní vojenskou službu 1935–1936. Po jejím ukončení se stal vojákem z povolání. V letech 1946–1947 absolvoval Akademii Vorošilova v SSSR. Poté pracoval v různých funkcích na MNO až po náměstka ministra a náčelníka generálního štábu. Členem KSČ byl od roku 1950. Od roku 1969 byl předsedou FV Svazarmu. NA, Svazarm, kart. 102.

79 NA, Svazarm, kart. 77. Usnesení V. plenárního zasedání FV Svazarmu ČSSR, 24. a 25. 10. 1970.

80 NA, Svazarm, kart. 83. Kádrový materiál na schůzi předsednictva FV Svazarmu dne 24. 5. 1971. Stav kádrové situace ve Svazarmu. Materiál 3, bod č. 2.

81 NA, Svazarm, kart. 1.

82 NA, Svazarm, kar. 83. Materiál ze schůze předsednictva FV Svazarmu ze dne 24. května 1971. Návrh statutu krajských sekretariátů Svazarmu ČSR/SSR. Materiál 3, bod č. 6.

V roce 1972 předkládá předsednictvo ÚV KSČ návrh činnosti Svazarmu na základě rozboru dosavadního vývoje. Jako předkladatel je uveden tehdejší generální tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák. V materiálech se doporučuje vytvoření KV Svazarmu, těsnější spolupráce se SSM a ROH s cílem získat vliv na dosud neorganizovanou mládež. Zrušení KV bylo označeno jako negativní moment ve vývoji organizační struktury. Na základě tohoto usnesení vedení vypracovalo Svazarmu 18. září 1972 koncepci dalšího rozvoje. V koncepci se doporučovalo prohloubení spolupráce s Čs. lidovou armádou v oblasti branné výchovy a práce s vojáky v záloze. Úspěšné realizování všech bodů stálo především na finančním, materiálovém a technickém zabezpečení. Kromě úspor bylo třeba počítat s investicemi. Prioritou byla dostavba autoškol, účelně-výcvikových zařízení a okresních výborů.⁸³

V. sjezd Svazarmu

Celá koncepce se následně objevila v projevu předsedy FV Svazarmu generála O. Rytíře na V. sjezdu Svazarmu ve dnech 29. listopadu – 1. prosince 1973 ve Sjezdovém paláci „Parku kultury a oddechu Julia Fučíka“.⁸⁴ K diskusi se přihlásilo celkem 53 delegátů a hostů. Mezi hosty byl i předseda DOSAAFu maršál letectva a úspěšný stíhač druhé světové války Alexandr Ivanovič Pokryškin.⁸⁵ Jedním z bodů sjezdu byla informace o návrhu nových stanov. Dosavadní byly označeny jako „*poplatné minulému období*“ a neodpovídaly novým požadavkům. Princip federativního uspořádání byl vyjádřen existencí dvou republikových organizací Svazarmu ČÚV a SÚV. Nejvyšším orgánem zůstal celostátní sjezd svolávaný jednou za pět let ÚV. Ústředními orgány Svazarmu byly:

- a) ústřední výbor,
- b) předsednictvo ÚV,
- c) ústřední kontrolní a revizní komise,
- d) organizační sekretariát ÚV.

Přestalo se používat označení „*federální*“. Stejně ústřední orgány jako u celostátního vedení byly ustanoveny u ČÚV a SÚV. Kromě KV se vrací do organizační struktury také MV. Z hlediska právního postavení měly právní subjektivitu ve Svazarmu ZO, ČÚV, SÚV a ÚV. Zároveň ji získala také hospodářská zařízení Svazarmu. K majetkové změně mohlo dojít pouze se souhlasem příslušného výboru Svazarmu. Cíle organizace měly zajistit podchycení všech zájmových oblastí Svazarmu:

- branná výchova a příprava občanů k obraně socialistické vlasti
- výchova členů a ostatních občanů k socialistickému vlastenectví
- organizace a příprava branců a branná příprava vojáků v záloze

83 NA, Svazarm, kar. 104.

84 Dnes Výstaviště Praha jinak původně Průmyslový palác.

85 Letectví + kosmonautika, č. 26, roč. XLIX, 1973, s. 1.

- ideová, obsahová a metodická jednota působení všech činností Svazarmu, příprava a školení svých funkcionářů, cvičitelů, trenérů, rozhodčích a ostatních
- organizace branných a branně sportovních soutěží, závodů a akcí masového, výkonnostního a vrcholového charakteru
- rozvoj vztahů a spolupráce se sovětskou brannou organizací DOSAAF a s brannými technicko-sportovními organizacemi socialistických států, zabezpečení státní reprezentace v branně technických sportech
- spolupráce se všemi společenskými organizacemi v NF, zejména se SSM, ČSTV, ROH
- vytváření potřebných materiálních podmínek, pro svou činnost budování střešnic, letišť, sportovišť, kabinetů, učeben, dílen a jiných zařízení
- v zájmu zvyšování kvality a účinnosti své práce se opírá o výsledky teoretické a vědeckovýzkumné činnosti.⁸⁶

Stanovy nabyly platnosti přijetím V. sjezdem Svazarmu a schválením Federálního ministerstva vnitřní 6. června 1974.⁸⁷

Ve dnech 8. – 9. srpna 1974 se na 8. schůzi předsednictva ÚV projednávala směrnice o provedení výměny členských průkazů. Na následující schůzi byla představena jejich nová podoba. Výměna probíhala do konce roku 1975.⁸⁸

Snaha o zlepšení koordinace činnosti mezi jednotlivými složkami Svazarmu a dalšími státními institucemi vyústila v návrh Jednotného informačního systému. Smyslem bylo podchycení každého užitečného poznatku a jeho vyhodnocení. Spíše se ovšem jednalo o podchycení nežádoucích změn, které by ukazovaly na vznik jakékoli opozice či jiného názoru než mělo vedení Svazarmu či komunistické strany. Systém byl rozdělen na vnější a vnitřní. První se týkal vztahů mezi Svazarmem a 1) stranickými orgány, 2) státními a hospodářskými orgány, 3) společenskými organizacemi. Vnitřní systém měl kontrolovat informace mezi jednotlivými orgány a organizacemi Svazarmu.

V rámci zlepšení vztahů s ostatními společenskými organizacemi Svazarm uzavíral dohody o spolupráci. Např. dne 3. října 1974 uzavřel ÚV Svazarmu dohodu s ÚV ČSPB.⁸⁹ Dohoda měla zajistit jednotné působení v oblasti branné výchovy

86 NA, Svazarm, kart. 105. Zpráva návrhové komise V. sjezdu Svazarmu (Návrh stanov).

87 NA, Svazarm, kart. 152. Stanovy byly schválené 6. června 1974 Federálním ministerstvem vnitřní čj. SV-415/P-74.

88 NA, Svazarm, kart. 103, 111.

89 První dohody byly mezi ÚV Svazarmem a dalšími společenskými organizacemi uzavírány již po I. sjezdu. V roce 1957 byla uzavřena dohoda s ÚV SPB. V materiálech Svazarmu se dochoval návrh dohody ze 13. listopadu 1957. Na základě této dohody se potom uskutečnila řada besed. V dalších letech se vytvářely společné plány, které byly každoročně vyhodnoceny. Součástí byly soutěže, závody a hry např. „Sokolovský závod branné zdatnosti“, „Dukelský závod branné zdatnosti“, „Vítězství“, „Vždy připraven“, „O partyzánský samopal“. NA, Svazarm, kart. 19; Funkcionář ČSPB 1972, 1979, 1980.

mládeže a dospělého obyvatelstva. Svazarm mj. zaručoval zabezpečení informovanosti členů ČSPB o branné výchově. ČSPB měl naopak zabezpečit vystoupení přírodních účastníků odboje na tematických výletech a besedách. Druh a rozsah pomoci si měly dohodnout příslušné organizační stupně. Zároveň se obě organizace dohodly na uspořádání závodu „Vítězství“ k 30. výročí osvobození. Dne 11. května 1979 byl sepsán dodatek o prohloubení spolupráce v oblasti propagačního materiálu a tiskovin.⁹⁰

Zřejmě s výše zmíněnou spoluprací s ČSPB souvisí vyhlášení literárně-umělecké soutěže s protifašistickou tematikou let 1938–1945. První ročník proběhl v roce 1974. Soutěž nesla název „A hrdý bud“. Jedná se o začátek rýmu z básnické sbírky S. K. Neumanna „Rudé básně“.

V roce 1976 byla pod Svazarm převedena služební kynologie ze Svazu chovatelů drobného a hospodářského zvířectva. Dne 14. dubna 1975 tuto změnu schválilo PÚV Svazarmu. Odůvodněním uvedené akce byla potřeba mít pod kontrolou kynologii s ohledem na její propojení s armádou a chovem psů na ochranu hranic.⁹¹

Před blížícím se 25. výročím Svazarmu schválilo vedení vydání publikace, jubilejních odznaků a dalšího propagačního materiálu. Bylo potřeba také zajistit vydání čestných uznání, dopisních hlavičkových papírů, klopových odznaků a vyznamenání Svazarmu „Za brannou výchovu“.⁹²

Dne 7. dubna 1977 na mimořádném zasedání ÚV bylo hlavním bodem uvolnění O. Rytíře z funkce předsedy ÚV Svazarmu.⁹³ Samotnému zasedání předcházelo zasedání PÚV KSČ dne 25. března 1977, kde se o uvolnění rozhodlo. Vliv KSČ byl po celou dobu existence Svazarmu velmi intenzivní. Jako nástupce byl schválen gen. por. PhDr. Václav Horáček, náčelník Hlavní politické správy ČSLA.⁹⁴ Odcházející předseda Rytíř obdržel odměnu za dosavadní činnost 10 000 Kčs.

Kromě SPB uzavřel Svazarm dohodu např. s ČSTV, která měla vyjasnit otázky kolem kompetencí v různých sportovních odvětvích – sportovní střelba, šerm, vodáctví. 14. schůze OS ÚV ze dne 24. května 1957; NA, Svazarm, kart. 18. Návrh spolupráce mezi ČSM a Svazarmem byl předložen OS ÚV na 30. schůzi dne 2. listopadu 1956, bod 15. NA, Svazarm, kart. 13.

90 NA, Svazarm, kart. 152. Dohoda o spolupráci z roku 1974 byla v jiné podobě prezentována v časopise Funkcionář ČSPB, č. 1, 1975.

91 NA, Svazarm, kart. 103.

92 NA, Svazarm, kart. 103. Usnesení předsednictva ÚV za dne 24. 4. 1975.

93 NA, Svazarm, kart. 132; Letectví + kosmonautika, č. 4, roč. LIII, 1977, s. 444.

94 Gen. Václav Horáček (22.9.1925–?) – po vyučení sestal úředníkem nemocenské pojišťovny. Absolvoval základní vojenskou službu v letech 1947–1950. Po jejím ukončení se stal vojákem z povolání. V letech 1953–1955 absolvoval Vojenskou politickou akademii. Poté pracoval v různých funkcích na MNO v pozicích náčelníka vojenské politické správy, instruktora oddělení ÚV KSČ. V letech 1966–1968 byl posluchačem Vojenské akademie Generálního štábu v Moskvě. Členem KSČ byl od roku 1945. Od roku 1969 byl ustanoven do funkce náčelníka Hlavní politické správy Československé lidové armády. NA, KSČ – ÚV, Předsednictvo ÚV KSČ 1976–1981, sv. 34, arch. j. 37, bod 27.

VI. sjezd Svazarmu

VI. sjezd ÚV Svazarmu probíhal ve dnech 7. – 9. prosince 1978. Hlavní projev přednesl předseda gen. V. Horáček. Jeho smyslem bylo shrnout dosavadní vývoj od posledního sjezdu, přiblížit situaci ve Svazarmu a nastínit nové úkoly do dalšího období. Svůj příspěvek zaměřil na všechny složky Svazarmu a poukázal na nutnost odstranění závažných nedostatků v materiálně technickém zabezpečení. Zmínil přitom možnost využití spolupráce nejen s dalšími organizacemi, ale i se státními podniky.

Na rozdíl od předcházejícího období byl na Svazarm vyvíjen nátlak na širokou podporu armády a branné výchovy. Změny ve vědecko-technickém vývoji si žádaly nové přístupy a podněty. Celá řada organizací Svazarmu spojovala svoji činnost s příspěvkem od vedení. Nové stroje a zařízení zvyšovaly úroveň jednotlivých složek Svazarmu – např. radioamatéři, motoristé, aerokluby atd.

Tyto změny se promítly i do návrhu stanov. K plnění úkolů byl využit Jednotný systém branné výchovy (JSBO).⁹⁵ V čl. 1 hlavy I. stanov se Svazarm zavázal plnit nové úkoly např. v elektroakustice a videotechnice, nově převzaté kynologii a dalších odbornostech. Přitom se měl opírat o výsledky teoretické a vědeckovýzkumné činnosti. Kromě spolupráce s již zaběhlými organizacemi navázal také spolupráci se školami a orgány školských správ. Objevuje se zde také označení *Knihy cti*, do které měly být zapisovány výjimečné činy v souvislosti s rozvojem Svazarmu.⁹⁶

VII. sjezd Svazarmu

VII. sjezd Svazarmu se konal ve dnech 3. – 4. prosince 1983 v Paláci kultury v Praze na Vyšehradě. Kromě sjezdového jednání, diskuze, zvolení nového předsednictva a vyslechnutí zpráv od komisí byly také vyhlášeny výsledky anket úspěšných sportovců a trenérů.

Znovuzvolený předseda V. Horáček informoval účastníky sjezdu o nutnosti provedení prací k rozvoji raketových systémů na území ČSSR a NDR z důvodu bezprostředního ohrožení západních hranic a s tím související zlepšení brannosti obyvatelstva před případným útokem. Tyto snahy měly upevnit přesvědčení, že Západ se snaží ohrožovat zájmy socialistických zemí.

Jednou z forem soupeření obou bloků měl být vědeckotechnický pokrok a uplatnění jeho výsledků v činnosti Svazarmu. V rámci JSBO vydala vláda ČSSR usnesení č. 273 ze dne 14. listopadu 1984 o rozvoji zájmové branně technické činnosti dětí mládeže i dospělých v souladu s potřebami vědeckotechnického rozvoje. Technické zabezpečení bylo mj. v gesci Správy podniků Svazarmu. Jednalo se např. o tvorbu, výrobu a distribuci technických hraček, stavebnic, modelů zařízení a přístrojů.⁹⁷

95 JSBVO byl schválen na PÚV KSČ 19. 3. 1971. Letectví + kosmonautika, č. 24, roč. LXII, 1986, s. 1.; NA, KSČ – ÚV, Předsednictvo ÚV KSČ 1966–1971, sv. 157, arch. j. 240, bod 6.

96 Stanovy doplněné a upravené VI. celostátním sjezdem Svazarmu, 1978; schválené 11. června 1979 Federálním ministerstvem vnitra čj. SM/P-25/79. NA, Svazarm, kart. 142, 143, 152.

97 NA, Svazarm, kart. 314.

Členská základna Svazarmu početně narůstala. Nebyl za tím ovšem zájem o brannost a vojenské záležitosti, ale spíše snaha obyvatel využít možnosti, které jim nabízely jednotlivé složky organizace – střelectví, motorismus, letectví, vodáctví, modelářství, radioamatérství atd.⁹⁸ Nejpočetnější základnu měl motorismus díky zájmu široké veřejnosti. Vedle celé řady vznikajících automotoklubů to byly autoškoly a jejich výuka řízení. Celkově je tak patrný odklon původních snach o lidoobranu k civilní stránce činnosti.

Pouze u radioamatérství, letectví, parašutismu a střelectví se úzce prolínaly potřeby Svazarmu a ČSLA. Zvláštní ocenění získávali radioamatéři coby vysoce kvalifikovaní spojaři. Měli význam nejen pro stát, ale i armádu.

Stanovy schválené na sjezdu neobsahovaly žádné výraznější změny, pouze dílčí úpravy. Z hlediska metodického řízení se změnil oddíl VII, kde se nově formulovaly orgány metodického řízení – komise, sekce a rady⁹⁹ na jednotlivých organizačních úrovních. Bylo to v důsledku výše zmíněného vědeckotechnického pokroku.¹⁰⁰

Zajímavostí sjezdu je i finanční stránka zabezpečení celé akce. Pro účastníky byly vyčleněny čtyři hotelové komplexy (Olympik, Garni-Olympik, Parkhotel a Panorama). Samotné jednání probíhalo ve všech prostorách Paláce kultury, kde se zajistilo i stravování delegátů. Přitom z celkové částky 2 400 000 Kčs připadl 1 mil. Kč na propagaci celé akce.

Činnost Svazarmu mezi sjezdy vyplňovala celá řada činností. Kromě politicko-organizačních se jednalo především o sportovní činnosti. Zástupci Svazarmu se pravidelně zúčastňovali domácích i zahraničních sportovních událostí. Kromě motorismu, vodáctví, letectví to byl především biatlon.

Sport kromě kladných stránek měl a má i v dnešní době stinné stránky v podobě dopingu. Látky zvyšující výkon sportovce se objevovaly již od starověku. Ve vrcholových sportovních soutěžích se sleduje od konce 20. století a je příčinou řady skandálů. Svazarmovští sportovci měli stejné povinnosti jako ostatní sportovci a jejich výkony byly podrobovány stejným dopingovým kontrolám jako u všech ostatních. Směrnice Svazarmu ze dne 10. února 1988 stanovila pravidla pro provádění dopingové kontroly, která odpovídala mezinárodním pravidlům přijatých Mezinárodním olympijským výborem. Směrnice měla zajistit organi-

98 Postupem času se začal objevovat rozdíl mezi hlášenou a skutečnou situací v základních organizacích. Pro mnoho lidí bylo hlavním smyslem získat přidělené peníze do klubu, sepsat stručný plán, ale samotnou realizaci už řešit podle situace v klubu. V případě nutnosti se výsledek vždy nějakým způsobem upravil.

99 Vědecká rada ÚV v roce 1984 ve svých zápisech kontrolovala vědeckovýzkumné úkoly zadané v letech 1981–1983. Nachází se zde např. Výzkum příčin chybných reakcí parašutistů, Analýza optimální techniky plavání v potápěčských disciplínách nebo Využití ultralehkých letounů v letecké činnosti Svazarmu. NA, Svazarm, kart. 240.

100 Stanovy přijaté na VII. sjezdu byly schváleny Federálním ministerstvem vnitra 17. září 1984, čj. SM-492/P-84. NA, Svazarm, kart. 240.

začíná zajištění kontroly na akcích Svazarmu. Příloha směrnice obsahovala soupis zakázaných látek a preparátů.¹⁰¹

Kromě dopingových kontrol byli sportovci často vystaveni tlaku vedoucích představitelů strany a Svazarmu. Po neúspěšném reprezentování následovala mnohdy zdrcující kritika, ukončující nadějně reprezentování. V roce 1988 se tato kritika snesla na zástupce biatlonu po neúspěšném reprezentování na zimních olympijských hrách v Calgary (13. – 22. února 1988). Nejen sportovci, ale i trenéři a celý realizační tým byli označeni jako viníci neúspěchu biatlonu. Jan Matouš, Jiří Holubec a Tomáš Kos dostali možnost dále pokračovat. František Chládek a Jaromír Šimůnek byli označeni jako neperspektivní a už se s nimi dále nepočítalo. Přitom se nejednalo pouze o lidský faktor, ale problémy byly i s materiálovým zabezpečením a omezenými možnostmi tréninku na sněhu.¹⁰²

VIII. sjezd Svazarmu

Poslední, VIII. celostátní sjezd Svazarmu se konal ve dnech 3. – 4. prosince 1988.¹⁰³ Předseda Svazarmu V. Horáček ve svém příspěvku shrnul potřebu dalšího rozvoje organizace s důrazem na mládež. Bylo třeba také více pracovat s branci a vojáky v záloze, kteří měli být dostatečně připraveni na vojenskou službu.

Součástí sjezdového jednání bylo předávání vyznamenání. Za úspěšné reprezentování Svazarmu na olympijských hrách v Soulu 1988 obdrželi Miroslav Varga z Dukly Praha a Miloslav Bednařík z Rudé hvězdy vyznamenání *Za zásluhy o výstavbu*. M. Varga následně poděkoval za ocenění a ve stručném projevu vyzdvihl nutnost všech sportovců získávat mládež pro zájmovou brannou činnost.

Se zajímavým příspěvkem vystoupila na sjezdu členka SÚV Svazarmu Eva Večerková. Zdálo se jí, že mnozí lidé si začali plést demokracii s anarchií. Reagovala tak na akce namířené proti komunistické straně a jejímu vedení. Přitom se zaštitila dokumentem „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po 13. sjezdu KSČ“. Podle jejího názoru „došlo sice k mezinárodnímu oteplení, ale rozdíly tu jsou a vždycky budou“. Ohradila se zvláště proti Chartě 77 a dalším společenským akcím tohoto typu. Z tohoto projevu jasně vyplývá fakt, že se ve Svazarmu objevovaly tendence k uvolnění poměrů, jehož se obávala. Vedoucí představitelé ovšem udržovali nastavený konzervativní směr.¹⁰⁴

Rok 1989 znamenal změnu celé společnosti nevyjímaje Svazarm. Nezávisle na politickém dění došlo k výměně ve vedení organizace. Místo dlouholetého před-

101 NA, Svazarm, kart. 294. 28. schůze OS ÚV Svazarmu ze dne 10. února 1988, bod 7. Jednalo se o novelizaci stávajících „Základních pokynů k provádění dopingové kontroly ve Svazarmu“ schválené OS ÚV Svazarmem dne 22. října 1979.

102 NA, Svazarm, kart. 295. 30. schůze OS ÚV Svazarmu ze dne 11. května 1988, bod 3.

103 Na sjezdu byly nové doplněny a upraveny nové stanovy. NA, fond Svazarm, kart. 299.

104 NA, Svazarm, kart. 298. Výňatky z diskuzních příspěvků přednesených na VIII. celostátním sjezdu Svazarmu (Eva Večerková, OV Svazarmu Opava).

sedy V. Horáčka nastoupil generálporučík Ing. Jiří Brychta.¹⁰⁵ Až do listopadových událostí se vývoj Svazarmu držel přesně stanovených direktivních opatření a směrnic. V plném proudu byla mj. příprava na spartakiádu v roce 1990. Události z konce roku donutily vedení Svazarmu ke svolání mimořádných schůzí předsednictva. První z nich se konala 28. listopadu 1989 v sídle organizace. Výsledkem jednání byly změny:

- zrušení branné politické přípravy jednotlivých stupňů organizace ve stávající podobě a využití času k vedení dialogu o aktuálních otázkách
- předsednictvo přijalo žádost o uvolnění členů předsednictva – Karla Budila, Antonína Dragouna, Václava Horáčka, Miloslava Vrby a Karla Rocha z funkcí.¹⁰⁶

Překotné změny donutily vedení k uspořádání další mimořádné schůze 20. prosince 1989. Předseda gen. Brychta informoval členy výboru o aktuální politické situaci a v návaznosti na ni i o dalších perspektivách Svazarmu. Předsednictvo schválilo návrh na svolání pléna na 11. ledna 1990. Do konce března měl proběhnout také mimořádný sjezd Svazarmu. Dále byly zrušeny všechny základní organizace KSČ na pracovištích Svazarmu.

V rozmezí období 6. – 20. ledna 1990 proběhly celostátní konference všech zájmových organizací Svazarmu. Všechny zájmové skupiny se shodly na pokračování činnosti pod jednou organizací. Delegáti mimořádného sjezdu se měli podílet na přípravě Federace technických činností a sportů.¹⁰⁷ Z koncepce činnosti měla být odstraněna branná a politická problematika. Majetek Svazarmu měl být předán výhradně do vlastnictví zájmových organizací.¹⁰⁸

Dne 7. února 1990 se rozhodli zástupci organizací sdružených v Národní frontě ukončit činnost pléna a předsednictva ÚV NF ČSSR. Tímto datem Národní fronta zcela zanikla.¹⁰⁹

Předseda gen. Brychta se sešel s předsedy OV a ZO Svazarmu dne 10. února 1990 (ČÚV) a 12. února 1990 (SÚV) a informoval se o situaci na nižších stupních organizace a v jednotlivých zájmových organizacích. Všem bylo doporučeno provádět závažná rozhodnutí až po mimořádném sjezdu.¹¹⁰

Ve dnech 18. a 24. března 1990 se konaly mimořádné sjezdy Svazarmu. První sjezd se uskutečnil v Jindřichově Hradci. Na jeho zasedání bylo rozhodnuto, že ná-

105 Nepodařilo se najít usnesení o uvolnění V. Horáčka z funkce předsedy Svazarmu a zvolení nového předsedy gen. Brychty. Muselo se jednat o období mezi 14. prosincem 1988 a 11. lednem 1989, kdy jsou oba předsedové uvedeni v zápise z jednání OS ÚV Svazarmu. NA, Svazarm, kart. 297 a 305.

106 Byli uvolněni na příští schůzi 20. 12. 1989. Na této schůzi byli ještě uvolněni Anton Muržic, Viliam Póltikovič a Josef Trkol. NA, Svazarm, kart. 206.

107 Název byl nakonec stanoven jako Sdružení technických sportů a činností.

108 NA, Svazarm, kart. 314.

109 Dostupné z <https://www.psp.cz> [12. 9. 2016].

110 NA, Svazarm, kart. 206.

stupcem Svazarmu bude Sdružení technických sportů a činností. Druhý sjezd se konal ve Zlíně. Delegáti na něm schválili prozatímní stanovy Sdružení,¹¹¹ změny v názvu a organizační strukturu a vzali na vědomí zprávu gen. Brychty o současném stavu Svazarmu. Za prezidenta Sdružení byl zvolen Jiří Kalina a za předsedu Výkonného výboru STSČ Ing. Petr Kratochvíl. Do konce roku 1990 bylo mj. schváleno, že budou dopracovány stanovy Sdružení a bude zabezpečen chod organizace. Do poloviny roku 1991 potom bylo nutné dořešit majetkoprávní otázky a převod majetku Svazarmu na jednotlivé svazy.¹¹² Dnem konání sjezdu ve Zlíně byla ukončena činnost Svazarmu.

Většina majetku byla převedena do STSČ. V roce 2003 došlo k přejmenování na Sdružení sportovních svazů České republiky (SSSČR). V roce 2011 se ke Sdružení přidalo Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, které ustanovilo počet kolektivních členů na 17 (počet členů je cca 600 000).¹¹³ Sdružení zastřešuje tyto organizace:

- Aeroklub České republiky
- Česká asociace akademických technických sportů
- Český kynologický svaz
- Český radioklub
- Český svaz biatlonu
- Moravskoslezský kynologický svaz
- Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska
- Svaz branně-technických sportů České republiky
- Svaz českých potápěčů
- Svaz modelářů České republiky
- Svaz potápěčů České republiky
- Svaz vodáků České republiky
- Svaz vodáků Moravy a Slezska
- Svaz vojáků v záloze České republiky
- Svaz záchranných brigád kynologů České republiky
- Ústřední automotoklub České republiky
- Zálesák - svaz pro pobyt v přírodě

Spolupráce se Státním ústředním archivem / Národním archivem

Kontakt s tehdejší Státním ústředním archivem (SÚA) navázalo STSČ tři roky po zániku Svazarmu.¹¹⁴ Byla uzavřena dohoda o předání části dokumentace do SÚA. Došlo k předání 147 balíků písemností bývalého ÚV Svazarmu. Od té doby probí-

111 Návrh stanov STSČ byl přijat na 6. schůzi předsednictva Svazarmu 22. února 1990.

112 NA, fond Sdružení technických sportů a činností, balík 1.

113 Dostupné z http://www.sporty-cz.cz/9_historie [12. 9. 2016].

114 Skartace celou dobu existence Svazarmu probíhaly bez spolupráce se SÚA. Poslední skartační protokol byl vydán v roce 1990. Protokoly z přejímek archiválií Svazarmu a korespondence s STSČ jsou uloženy ve spisu o fondu v registratuře NA.

há pravidelný kontakt mezi Národním archivem a Sdružením sportovních svazů a činností. Jeho výsledkem bylo předání části archivu bývalého STSČ. Po převzetí byly všechny archiválie Svazarmu dezinfikovány a následně uloženy do depozitáře.

Popis archivního fondu

Archivní fond Svazarmu – Ústřední výbor a Český ústřední výbor uložený v Národním archivem je vymezen léty 1951–1990 a tvoří jej převážně archiválie vzniklé z činnosti Svazarmu a jeho zájmových organizací. Materiály jsou doplněné dokumenty z nástupnické organizace Sdružení technických sportů a činností. Současný fyzický stav je dobrý.

Popis a dochování archivního fondu byl ovlivněn přístupem pracovníků Svazarmu ke svým dokumentům. Spisová služba byla od počátku Svazarmu upravena směrnicemi. První směrnice pro vedení písemností byly vydány 1. července 1964. Jejich přesné znění a datace přijetí nebyly dosud zjištěny.

16. prosince 1974 byly v organizačním sekretariátu ústředního výboru Svazarmu předloženy nové směrnice, které postihovaly nové právní předpisy. Tyto předpisy navazovaly na vydaný zákon č. 102/71 Sb. o ochraně státního, služebního a hospodářského tajemství a nově vydaný předpis ADM-2-1 Spisová a archivní služba ČS-LA.¹¹⁵ Směrnicemi se měly řídit jednotlivé složky Svazarmu včetně hospodářských zařízení. Obsahovaly základní normy pro spisovou a archivní službu a zásady pro vedení a manipulaci s písemnostmi. Písemnosti se podle obsahu rozdělovaly na utajované (PT – přísně tajné, T – tajné, M – mobilizační) a neutajované. Ve fondu se dochovaly deníky spisů, kde byla kontrolována evidence a oběh písemností. Z důvodu časté skartace se jedná o jediné dokumenty, kde je možné dohledat informace o činnosti Svazarmu a jeho organizačních složek.

Skartace písemností byla předmětem skartačního řízení. Na základě nařízení byly písemnosti označeny skartačním znakem: S - písemnosti lze skartovat na konci roku, S-1 - písemnosti lze skartovat po jednom roce, V - písemnosti, u nichž je potřeba udělat výběr, A - písemnosti trvalé hodnoty. Skartování obyčejných spisů prováděl pověřený pracovník sám bez zápisu. Skartace tajných a přísně tajných spisů se prováděla komisionálně a byl z ní pořízen zápis.¹¹⁶

Dnes tyto zápisy najdeme v denících spisů. Bohužel značná část spisové registratury Svazarmu byla skartována bez dohledu archivních orgánů. Všechny dochované písemnosti, dokumenty a předměty vzniklé k činnosti ÚV a ČÚV Svazarmu¹¹⁷ jsou dnes uloženy v depozitáři Národního archivu ve dvou fondech:

- Svazarm – ústřední výbor, Praha, NAD 1161
- Svazarm – český ústřední výbor, Praha, NAD 1162

¹¹⁵ NA, Svazarm, kart. 114. 16. schůze OS ÚV Svazarmu 16. prosince 1974, bod 3.

¹¹⁶ Tamtéž, bod 4.

¹¹⁷ Jako původci jsou uvedeni Svazarm – ÚV ČSR (1951–1969); Svazarm – ÚV ČSSR (1969–1990), Sdružení sportovních svazů České republiky (1991).

Fondy nebyly dosud zpracovány. Existují pouze jejich soupisy. Převážnou část materiálu tvoří protokoly schůzí, záznamy z jednání sjezdů Svazarmu, usnesení OS a PÚV, záznamy z jednání předsedů krajských výborů Svazarmu, plány činnosti, statistické výkazy, kádrové materiály, podklady pro jednání ÚV Svazarmu a ÚRK Svazarmu, archiválie z oddělení mezinárodní činnosti, rozborů hospodaření zařízení Svazarmu aj. Při zpracování ÚV Svazarmu bude snaha o zachování organizační struktury původce.

Archivy krajských a okresních výborů jsou uloženy v určených státních oblastních, okresních a městských archivech.

V archivu bývalého Svazarmu, jehož nástupnickou organizací bylo Sdružení technických sportů a činností, bylo v roce 2002 zničeno při záplavách cca 50 bm písemností. Jednalo se především o stavební dokumentaci a mzdové listy.¹¹⁸ Bylo zachráněno pouze 15 bm dokumentů, vše ostatní bylo vyskartováno. Pro NA je podstatné, že všechny archiválie z činnosti ÚV Svazarmu a ČÚV Svazarmu předal STSČ již v předchozích letech a povodeň je nijak nezasáhla.¹¹⁹

Publikační činnost organizace

Tisk

Na úrovni ÚV Svazarmu, ČÚV Svazarmu a SÚV Svazarmu byly vydávány stanovny, usnesení, příručky, zpravodaje, politické a ekonomické směrnice, věstníky a další organizační materiály, které sloužily pro propagaci a agitaci myšlenek branné výchovy. Projevy a dokumenty ze zasedání PÚV a sjezdů svázalo a vydalo ve formě sborníků oddělení propagace. Odborné zaměření měla monotematická periodika jednotlivých členských organizací Svazarmu. Všechny propagační tiskoviny, periodika a monografie nechával Svazarm tisknout v nakladatelství Naše vojsko.¹²⁰ K dějinám Svazarmu doposud nebyla vydána žádná komplexní monografie. Ve formě předlohy k tisku se sice dochoval rukopis autorů Krobatha, Bílka, Krupičky, který zpracovává dějiny organizace v letech 1951–1991, nicméně k vydání již nebyl dokončen.¹²¹ K historii Svazarmu se vztahují pouze články v periodikách. V poslední době se také objevila práce Ondřeje Valtuse na téma dějiny Svazarmu na Vyškovsku.

Činnost Svazarmu byla též zaznamenána v dobovém tisku – Rudé právo, Právo lidu, Mladá fronta, Pravda aj. Všechny články jsou z větší části poznamenány teh-

118 Šlo především o dokumenty nižších článků organizace (okresy, kraje).

119 Rozsah fondu – 39,76 bm (322 kartonů, 7 ks fotoalb, 8 ks kinematografický filmů, 5 ks zvukových archiválií, 12 balíků). Písemností, dokumenty a předměty vzniklé k činnosti Zvázarmu jsou uloženy v depozitáři Slovenského národního archívu v Bratislavě – Zväz pre spoluprácu s armádou – Zväzarm (1956-1990, 21,4 bm).

120 Nakladatelství Naše vojsko vzniklo na základě rozhodnutí MNO v roce 1945 a jeho hlavním účelem byla produkce vojensko-odborné literatury a literatury určené pro prezentaci armády. V roce 1996 bylo zprivatizováno. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Na%C5%A1e_vojsko [26. 10. 2015].

121 Rukopis je v současné době ztracený. Pracovní verze se nachází ve fondu Svazarm. NA, fond Svazarm, kart. 240.

dejší rétorikou a ideologií. V Národním archivu jsou tyto články shromážděny ve fondu Výstřižkový archiv Ministerstva zahraničních věcí.¹²²

Vydávané příručky, zpravodaje, věstníky ÚV Svazarmu¹²³

Bulletin Ústředního výboru Svazu pro spolupráci s armádou, 1968

Funkcionář Svazarmu, 1978–1989 (teoretický a metodický orgán ÚV Svazarmu)

Informační zpravodaj, 1968

Obránca vlasti: ústřední orgán Svazu pro spolupráci s armádou, 1955–1964

Obránce vlasti: ústřední orgán Svazu pro spolupráci s armádou, 1953–1964 (předchůdce Signálu)

Pracovník Svazarmu: měsíčník pro funkcionáře Svazu pro spolupráci s armádou, 1952–1964 (instrukčně metodický časopis pro funkcionářský aktiv, předchůdce Svazarmovce)

Signál: nezávislý týdeník, 1965–1994 (navazuje na Obránce vlasti)

Svazarmovec: orgán ČÚV Svazarmu, 1965–1990 (teoretický a branně výchovný čtrnáctideník ÚV Svazarmu, navazuje na Pracovníka Svazarmu)

Tempo: týždeník SÚV Svazarmu, 1969–1973 (začleněn do Obránce vlasti)

Věstník ekonomického úseku ÚV Svazarmu, ČÚV Svazarmu, SÚV Svazarmu, 1982–1988 Věstník ÚV Svazarmu, 1984–1989

Za vlast: měsíčník Svazu pro spolupráci s armádou, 1951–1956 (dále jako Střelecký sport)

Vydávané monotematické časopisy Svazarmu

Amatérské rádio: Časopis pro radiotechniku a amatérské vysílání, 1952–1990 (navazuje na Elektronik a Krátké vlny)

Křídla vlasti: obrázkový čtrnáctideník Dobrovolného svazu lidového letectví (Aeroklubu RSČ), 1952–1964 (dále jako Letectví a kosmonautika)

Kynologie: časopis Svazu pro spolupráci s armádou, 1956–1967 (předchůdce Psa přítele člověka)

Letecký modelář: časopis pro leteckou výchovu, 1950–1964 (předchůdce Modeláře) Letectví a kosmonautika, 1965–1997 (odborně technický a branně výchovný čtrnáctideník ÚV Svazarmu, navazuje na Křídla vlasti)

Modelář, 1963–1996 (měsíčník pro letectví, raketové, automobilové, lodní a železniční modelářství)

Motoristická současnost, 1955–1975

Pes přítel člověka: časopis pro chov a výcvik psů všech plemen, 1968–1990 (navazuje na Kynologii)

122 NA, fond MZV – VA, 1918–1987.

123 Vydávané publikace sloužily jako metodické pomůcky funkcionářům Svazarmu a byly ovlivněny tehdejší ideologií komunistické strany.

Poštovní holubářství: časopis Svazu pro spolupráci s armádou, 1956–1961

Potápěč: informační zpravodaj o sportovním potápění, 1965–1969 (dále jako Vodní revue)

Radiový konstruktér: časopis Svazarmu, 1956–1957, 1965–1975

Střelecká revue, 1968–1998 (navazuje na Svazarmovce)

Střelecký sport: vydává Svaz pro spolupráci s armádou, 1957–1958 (čtrnáctideník ÚV Svazarmu)

Svět motorů: nezávislý týdeník, 1947–1992

Vodní revue: potápěč – časopis přátel vody, 1970–1991 (dříve jako Potápěč)

Neperiodické publikace

Sborník projevů a dokumentů, V. sjezd Svazarmu, Praha 1974

Sborník projevů a dokumentů, VI. celostátní sjezd Svazarmu, Praha 1979

Sborník projevů a dokumentů, VII. celostátní sjezd Svazarmu, Praha 1984

Sborník materiálů ze zasedání ÚV Svazarmu, Praha 1978–1983

Sborník materiálů ze zasedání ÚV Svazarmu, Praha 1984–1988

Sborník základních směrnic a pokynů ÚV Svazarmu 1973–1978, Praha, 1978.

Der Svazarm-Verband. Die Gestaltung der Militärerziehung in den Jahren 1951–1989

Das Ziel dieser Studie ist eine Analyse der Militärerziehung in den Jahren 1951–1989 und gleichzeitig eine Schilderung der Tätigkeit des Svazarm-Verbandes (Verband für die Zusammenarbeit mit der Armee) und damit verbundenen politischen Hintergrundes seiner Gestaltung.

In Einleitung werden das allgemeine Wissen über die Militärerziehung zusammengefasst. In folgenden Kapiteln beschäftigt sich der Verfasser mit konkreten Phasen der Entstehung von Svazarm-Verband mit Rücksicht zu legislativen Prozessen bei der Bildung der Rechtsnormen betreffend die Militärerziehung. Einzelne Kapitel schildern die bedeutenden Ereignisse und Meilensteine in Zeit zwischen den Kongressen von Svazarm-Verband. Im Schluss beschäftigt sich der Artikel mit dem gegenwärtigen Stand der Bearbeitung der Archivalien von Svazarm-Verband und der zusammenhängenden Bestände, ergänzt wird die Publikations- und Editionstätigkeit von Svazarm-Verband.

The Union for the Cooperation with the Army (Svazarm). The Formation of the civil defence education in 1951–1989

The goal of the paper is to analyse the issue of the civil defence education in 1951–1989 and to define the activities of the Svazarm together with clarifying the political background of its establishment.

In the introduction, basic findings to the civil defence education are summarised, the following chapters focus on the individual stages of establishment of Svazarm, taking into account the legislation process during the creation of legal norms pertaining to the civil defence education. The chapters capture important events and milestones in-between the Svazarm congresses, which is reflected in chapter structure.

The paper is concluded by the current state of processing of the Svazarm archival documents and of the relating archives, amended by the editorial and publishing activity of the Union.